

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Martina Gerbec

**ETNIČNI KONFLIKTI V POSTKOLONIALNI AFRIKI:
PRIMER RUANDA IN UGANDA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Martina Gerbec

Mentor: redni profesor dr. Bogomil Ferfila

Somentor: asistent Uroš Pinterič

**ETNIČNI KONFLIKTI V POSTKOLONIALNI AFRIKI:
PRIMER RUANDA IN UGANDA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2007

Africa

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svojemu mentorju profesorju Bogomilu Ferfili in somentorju Urošu Pinteriču za strokovno vodstvo in pomoč pri nastajanju diplomskega dela. Lektorici Aleši Valič pa se zahvaljujem za strokovno in hitro pomoč, saj je pripomogla, da je to delo dobilo svojo končno podobo.

(HVALA!)

ETNIČNI KONFLIKTI V POSTKOLONIALNI AFRIKI: PRIMER RUANDA IN UGANDA

Etnična skupina pomeni tudi etnično skupnost, ne pomeni pa nujno etnične manjšine, kajti etnična skupina se lahko znajde tako v večinskem kot v manjšinskem položaju. Afriko naseljujejo številne etnične skupine in mnoge od njih so v medsebojnih konfliktnih odnosih.

V Afriki je kolonializem po dekolonizaciji pustil državam številne posledice. Afriške države se še danes spopadajo z etničnimi konflikti. V Ruandi, nekdanji belgijski koloniji, je izbruhnil notranji etnični konflikt, v katerem je imela manjšina oblast in položaj v družbi, vse dokler niso Belgijci postavili na oblast Hutujce. Ti predstavljajo večino populacije v Ruandi. Hutujci so izkoristili priložnost in se maščevali Tutsijem za vsa leta represije. Številni konflikti so vodili do brutalnega genocida leta 1994. Uganda, nekdanja britanska kolonija, je bila že pred prihodom kolonialistov večetnična država. Posledica določanja arbitrarnih mej znotraj Ugande v dobi kolonializma so bili številni etnični konflikti. Pod kolonializmom in po njem se je večal prepad med razvitim jugom in nerazvitim severom. Zaradi regionalnih, političnih, ekonomskih in socialnih razlik v Ugandi se vojna na severu še danes nadaljuje. Vzroke teh etničnih konfliktov iščemo v času kolonializma, ko so oblastniki z nelogičnim določanjem mej ter s svojo politiko povečali trenja med prebivalci.

Ključne besede: Ruanda/ Uganda/ etnični konflikt/ kolonializem/ postkolonializem

ETHNIC CONFLICTS IN POSCOLONIAL AFRICA: EXAMPLE RUANDA AND UGANDA

Ethnic group is not necessary a minority it can be also a majority. Africa is a continent with a great number of ethnic groups and many of them are in a conflict relationship between each other. There were many colonial consequences which African countries had to face after they gained independence. In the case of Ruanda, which is a former Belgian colony, the ethnic conflict rose inside one ethnicity where minority had the power. This changed when Belgian colonists gave power to the Hutus which led to the massive massacre in 1994. Hutus are a majority in Ruanda. When they came to power they wanted to revenge for the time when they were subordinated to Tutsis. Uganda, a former English colony, was a multiethnic country much before the colonists arrived. During colonialism epoch the British made new artificial borders in Uganda. This led to many ethnic conflicts. The colonists are also guilty of creating a difference between the developed south and undeveloped north. Because of regional, political, economical and social differences in Uganda there is still war in the north. We are trying to discover if colonial politics and artificial borders made by the colonists are causes of these ethnic conflicts.

Key words: Ruanda/ Uganda/ ethnic conflict/ colonialism/ postcolonialism

KAZALO

UVOD.....	9
1. METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKEGA DELA	11
1.1 OPREDELITEV IZBRANE TEME.....	11
1.2 OPREDELITEV HIPOTEZE.....	11
1.3 METODA PROUČEVANJA	11
2. OPREDELITEV POJMOV, IZBOR TERMINOLOGIJE IN ORIS PREDMETA RAZPRAVE.....	12
2.1 ETNIJA, ETNIČNA SKUPINA, ETNIČNOST	12
2.2 HORDA, ROD, PLEME TER KASTA	14
2.3 ETNIČNI KONFLIKT TER VZROKI ZA NJEGOV NASTANEK.....	15
2.4 KOLONIALIZEM IN POSTKOLONIALIZEM	17
3. VODOR V AFRIKO	20
3.1 RAZDELJEVANJE ZEMLJE.....	20
3.2 OSVAJANJE FASHODE	22
3.3 BERLINSKA KONFERENCA 1884-1885	22
3.4 UGANDA V BRITANSKI POSESTI.....	24
3.5 RUANDA V BELGIJSKI POSESTI.....	25
4. POSLEDICE KOLONIALIZMA V AFRIKI	27
4.1 POSLEDICE VERSKEGA MISIJONARSTVA	27
4.2 DEDIŠČINA ARBITRARNIH MEJ.....	28
4.3 POLITIKA KOLONIALNIH SIL – POSREDNA UPRAVA IN NJENE POSLEDICE.....	29
4.4 POSLEDICE GOSPODARSKEGA IZKORIŠČANJA	30
4.5 POLITIČNA NESTABILNOST	31
4.6 »POZITIVNE« POSLEDICE.....	32
4.7 PLEMENSKI KONFLIKTI - POSLEDICA TAKTIKE KOLONIALISTOV 33	
5. ETNIČNI KONFLIKT V RUANDI.....	34
5.1 TIBET AFRIKE (LEGA IN OPIS DEŽELE RUANDE)	34
5.2 ETNIJA, PLEME, KASTA	34
5.3 KOLONIALNO OBDOBJE - PEČAT BELGIJSKEGA VLADANJA.....	36
5.4 REVOLUCIJA 1959	37
5.5 OD NEODVISNOSTI DO VDORA TUTSIJEV V RUANDO 1962-1990 ..	39
5.6 OBDOBJE ZAČASNEGA STANJA, PRIPRAVA NA GENOCID 1990 - 1994	42
5.7 GENOCID Z MAČETAMI 1994.....	43
5.8 TRAGIČNOST GENOCIDA IN DOGODKI PO NJEM	44
5.9 ZATISKANJE OČI PRED GENOCIDOM.....	46
5.10 MEDNARODNO KAZENSKO SODIŠČE RUANDA.....	46
5.11 ODZIVI MEDNARODNE SKUPNOSTI.....	47
5.12 ZAKLJUČNA OCENA.....	47
6. ETNIČNI KONFLIKT V UGANDI.....	48
6.1 EKVATORIALNA DEŽELA	48
6.2 KRALJESTVA UGANDE.....	48
6.3 KOLONIALNO OBDOBJE - PEČAT BRITANSKEGA VLADANJA	50
6.4 NEODVISNOST IN PRVA LETA PO NJEJ	53

6.5	1971-1978, OBDOBJE DIKTATURE IDIJA AMINA	54
6.6	MILTON OBOTE DRUGIČ NA OBLASTI (1980-1986)	56
6.7	MUSEVENIJEVO VLADANJE, KONFLIKTI IN REKONSTRUKCIJA (1986-2005)	58
6.7.1	»NESTRANKARSKA« DEMOKRACIJA, ETNIČNOST IN REGIONALIZEM	59
6.8	VOJNA NA SEVERU	59
6.9	MEDNARODNA SKUPNOST IN DEMOKRATIČNI PROCESI V UGANDI	62
6.10	PRIHODNOST UGANDSKEGA ETNIČNEGA KONFLIKTA	63
6.11	ZAKLJUČNA OCENA	64
7.	SKLEPNA MISEL	65
8.	SEZNAM LITERATURE	68

SEZNAM OKRAJŠAV

RUANDA

PARMEHUTU - Hutu Party for the Emancipation of the Hutu

RPF - Rwandan Patriotic Front

FAR - Force Armee Rwandese

UNOMUR - United Nations Observer Mission Uganda-Ruanda

UNAMIR - United Nations Assistance Mission for Rwanda

ICTR - International Criminal Tribunal, Rwanda

UGANDA

UPC - Uganda People's Congress

DP - Democratic Party

UNLF - Uganda National Liberation Front

NRM/A - National Resistance Movement/Army

LRA - Lord's Resistance Army

KJ - Kabaka Yekka

TPDF - Tanzania People's Defence Forces

UNLF/A - Uganda National Liberation Front/Army

UFM - Uganda Freedom Movement

UPDM/A - Uganda People's Democratic Movement/Army

SPLA - Sudanese Peoples Liberation Army

UPDF - Uganda People's Defence Forces

UVOD

Priča smo velikim spremembam v Afriki, tako v preteklosti kot v današnjem svetu. Ena ključnih sprememb je razpad kolonialnega ustroja in dogodki po njem. Posledice kolonializma so vidne v začetku dvajsetega stoletja in se nadaljujejo v enaindvajseto stoletje.

Na začetku bom najprej opredelila pojme, s katerimi se srečujemo v diplomski nalogi, kot so etnija, etnična skupina, etničnost, etnični konflikt, rod, pleme, kasta, kolonializem ter postkolonializem. Razumevanje teh pojmov je nujno za razumevanje celotne naloge. Naslednje poglavje bom namenila razlagi, kako so odkrivali Afriko v drugi polovici XIX. stoletja. Osvajanje je bilo povezano tako z geografsko radovednostjo kot s strateškimi interesi kolonizatorjev, trgovskim dobičkarstvom in misijonarsko vnemo. Predstavila bom tudi, kako je kolonializem z osvajanji in politiko vodenja kolonij povzročil posledice, ki se odražajo v današnjih etničnih konfliktih afriških držav. Katere posledice so to bile (in zakaj so nastale), bom obrazložila v naslednjem poglavju. Podatke in ugotovitve, ki jih bom pridobila na podlagi analize posledic kolonializma, bom skušala povezati z etničnim konfliktom na primerih Ruande in Ugande. Odgovor na mojo hipotezo, da je kolonializem eden od vzrokov etničnih konfliktov v postkolonialni Afriki 20. in 21. stoletja, bom skušala poiskati v podrobnejši analizi obeh konfliktov v četrtem in petem poglavju. Pri tem bom osvetlila tudi, s katerimi težavami se Ruanda in Uganda soočata še danes. V obravnavi etničnih konfliktov se bom osredotočila predvsem na to, kako so se posledice kolonializma odražale v Ruandi in Ugandi v obdobju po dekolonizaciji. Ali so prispevale in če so, na kakšen način, k razvoju etničnega konflikta. Skozi celotno diplomsko delo bom poskušala predstaviti dejstva, v katerih lahko poiščemo odgovore na to ali je kolonialna preteklost povezana s sedanjimi etničnimi spopadi.

Primeru Ruande in Ugande sem izbrala zato, ker so se obe državi, predvsem v postkolonialnem obdobju, pretresli dolgotrajni spori in etnični konflikti, čeprav sta bili pod vodstvom različnih kolonialnih sil. Vendar se ne bom ukvarjala s podrobnejšo analizo in primerjavo belgijskega in angleškega kolonializma. Namreč, tako Belgija kot Anglija sta vodili enako politiko vladanja prek posredne uprave. Torej se bom posvetila razlagi politike vodenja obeh kolonizatorjev in njihovim posledicam. Kajti kolonializem je vsilil kolonijam drugačen politični koncept, ki je sprožil številne spremembe in posledice. Te boste spoznali prek analize politik kolonializma.

Primerjava modelov kolonizacije, glede na postavljeno hipotezo, v tem primeru torej ni potrebna. Iskala bom posledice kolonialnega obdobja v postkolonialnih Ruandi in Ugandi, tako s političnega kot ekonomskega in socialnega vidika.

Druge razlage v diplomski nalogi pripomorejo k razumevanju obravnavanih konfliktov ter njihovih vzrokov.

Zaključek bom namenila ugotovitvam, ki sem jih pridobila v diplomski nalogi, na podlagi katerih bom potrdila oz. zavrnila postavljeno hipotezo.

1. METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKEGA DELA

1.1 OPREDELITEV IZBRANE TEME

Izbrana tema diplomske naloge je:

»Etnični konflikti v postkolonialni Afriki: primer Ruanda in Uganda«.

V diplomski nalogi bom analizirala dogodke in razmere v Afriki od kolonializma dalje. Zanimale me bodo predvsem razmere v Ruandi in Ugandi ter kako sta belgijska in angleška kolonizacija pripomogli h konfliktnim razmeram v postkolonialni dobi. Predvsem se bom osredotočila na analizo posledic kolonializma in na podlagi le-te bom vzporedno iskala vzroke za nastanek etničnih konfliktov. V tem primeru na podrobnejši analizi etničnega konflikta v Ruandi in Ugandi. Želene ugotovitve bom pridobivala in iskala na podlagi postavljene hipoteze.

1.2 OPREDELITEV HIPOTEZE

Na podlagi namena diplomske naloge sem izpeljala delovno hipotezo. Namen naloge je namreč ugotoviti, na kakšen način so kolonialne sile upravljale svoje kolonije in kakšne posledice je to pustilo nekdanjim kolonijam v postkolonialni dobi. V podrobnejši analizi etničnih konfliktov v Ruandi in Ugandi bom ugotavljala ali sta etnična konflikta nastala zaradi kolonialne dediščine, s katero se državi srečujeta v postkolonialni dobi.

Diplomsko delo sem torej oprla na hipotezo, ki se glasi:

H1: »Evropski kolonializem je eden izmed vzrokov za etnične konflikte v Afriki dvajsetega in enaindvajsetega stoletja.«

Postavljena hipoteza mi bo pripomogla pridobiti odgovore na vprašanje, kakšne so posledice kolonializma v Afriki in ali so pripomogle k nastanku etničnih konfliktov po dekolonizaciji držav.

1.3 METODA PROUČEVANJA

V diplomskem delu sem uporabila deskriptivno metodo. V veliko pomoč pri preverjanju postavljene hipoteze mi je bila analiza sekundarnih virov. Pri tem mi je analiza znanstvene in strokovne literature omogočila opis osnovnih teoretičnih pojmov.

2. OPREDELITEV POJMOV, IZBOR TERMINOLOGIJE IN ORIS PREDMETA RAZPRAVE

2.1 ETNIJA, ETNIČNA SKUPINA, ETNIČNOST

Za pojme etnija, etnična skupina ter etničnost imamo v družboslovju veliko različnih opredelitev, razlag in definicij. Res pa je, da se omenjeni pojmi pogostokrat uporabljajo kot sinonimi, etničnost pa se opredeljuje kot lastnost etnične skupine oz. etnije. Kot sam pojem skupina je Sumner (v Flere 2001: 98) leta 1907 uvedel razlikovanje med »nami« in »njimi« kot pojem sociološkega značaja – »mi« in »oni« skupine. Razlaga, da z »nami« se identificiramo, ti so nam podobni, do »njih« pa čutimo razdaljo, neredko pa tudi sovraštvo. To razlikovanje praktično prispeva, da se obdržijo meje med skupinami in da se izvaja nadzor nad posamezniki (ki morajo spoštovati »mi« skupine).

Beseda etnija izvira iz grške besede ETHNOS, ki pomeni ljudstvo oz. temeljna človeška skupina (glej Rizman 1991: 17). Etnična skupina je vedno tudi etnična skupnost, včasih tudi družba, ne pomeni pa tudi etnične manjšine. Flere (2001: 99) pravi, da v določeni družbi ni pomembna ne absolutna ne relativna številčnost etnične skupine. Gre namreč za splošni pojem etnične skupnosti, ki se lahko znajde tako v večinskem kot tudi v manjšinskem položaju.

»Ne le da etnične skupine ne predstavljajo kakega podrejenega dela velike politične celote, temveč lahko predstavljajo celo njen dominantni del« (Rizman 1999: 18).

Po Smithu (1996: 57) so **etnijske** »kolektivne kulturne enote« s skupnim zgodovinskim spominom ter miti, z elementi skupne kulture, povezanostjo z zgodovinskim ozemljem in občutki notranje solidarnosti vsaj med pripadniki njihovih elit.

Ryan (1990: XIII) definira etnijo kot skupino ljudi, ki se dojema in definira različno glede na druge skupine, predvsem zaradi kulturnih razlik.

Etnično skupino torej lahko opredeljujemo kot konkretno skupino ljudi, ki razpolaga z osnovnimi elementi etničnega oblikovanja, kot so: skupni kultura, jezik, religija, zgodovina in teritorij. Pripadniki etnične skupine imajo občutek medsebojne povezanosti in solidarnosti ter občutek posebne identitete, ki jih loči od drugih skupin. Poleg tega pa jim to drugačnost pripisujejo drugi (Vodeb 2002: 13).

Weber (v Riman 1991: 18) etničnih skupin ni ločil od naroda, temveč govori o etnični skupini v pomenu potencialnih narodov, ki v etničnem oziru dobro vedo, kaj niso, in šele potem, ko se zavedo, kaj so, postanejo narod.

»Narod je torej samozavestna etnična skupina, ali drugače povedano: medtem ko je etnična skupina kot taka spoznana po drugih (od zunaj), pa se narodi spoznajo kot taki sami« (Weber v Rizman 1991: 18).

Seveda pa moramo upoštevati razlike med starimi in dolgoživimi narodi Evrope ter novonastalimi narodi Afrike. Smith (v Rizman 1991: 21) je naredil korak naprej v sociološki tipizaciji vzorcev formiranja narodov ter jih razdelil na: zahodne, imigrantske, etnične ter kolonialne. Naj omenim za nas pomembna le dva vzorca, in sicer:

1) **ETNIČNI VZOREC**: gre za etnije na različnih stopnjah (politične) samozavesti, ki postavljajo na dnevni red zahteve po ozemlju, gospodarski avtonomiji, pravnem in izobraževalnem sistemu, nato pa še zahtevke po lastni državnosti (naciji).

1) **KOLONIALNI VZOREC**: tu je moderna, racionalna država od zunaj vsiljena prebivalstvu, ki je sestavljeno iz različnih etničnih skupnosti in kategorij.

Ko so etnični nacionalizmi zahtevali ločitev od postkolonialnih držav, so se pri tem tudi sami zapletli v notranje etnične spopade in konflikte (Smith v Rizman 1991: 21-22).

Po Južnič (1993: 259) je **etničnost** kot identiteta tista, ki je »dodeljena z rojstvom v določeni etnični skupini ali skupnosti«. Etničnost se je v določenih situacijah tudi polarizirala, se oblikovala v nasprotju. Ta pa pogosto prevzamejo ekstremne oblike, med katere spada tudi »etnično čiščenje«¹. Veliko nacionalnih gibanj je hrepenelo po etnično »čistih« ozemljih, na katerih bi naj ne bilo niti sledu etnične drugačnosti. Tako hlastanje je bilo dramatično predvsem tam, kjer so nastajale in nastajajo nacionalne državne tvorbe z veliko etnično raznovrstnostjo in zapletenostjo.

»Etničnost je aspekt družbenega odnosa med posamezniki, ki sebe dojemajo kot kulturno drugačne od pripadnikov drugih skupin, s katerimi imajo minimalne stike oz. interakcije. Gre torej za družbeno identiteto, ki se nanaša tudi na koristi in izgube v interakciji in v tem smislu predstavlja tudi politični simbolni aspekt« (Thomas 1977: 39).

Ratzel (v Flere 2001: 101) je mnenja, da je značaj nekega ljudstva oz. etnije določen z geografskimi značilnostmi ozemlja, na katerem živi. Iz tega je sklepal, da je narod usodno navezan na svoje ozemlje².

¹ Ta sintagma je dokaj nova, ni pa nova praksa etničnega distanciranja. Nastala je ob razpadu Jugoslavije, ki se je podrla v svoje etnije (Južnič 1993: 259).

² Značilna za marksistično miselnost je definicija, da gre pri narodu za skupnost, ko jo družijo ozemlje, gospodarske povezave in kultura (Flere 2001: 101).

»Ozemlje je tako pomembno, da brez njega ne more priti do konstituiranja etnične skupnosti. S svojo konfiguracijo vpliva na navade, miselnost, način življenja itd.« (Flere 2001: 203).

2.2 HORDA, ROD, PLEME TER KASTA

Čeprav bom v diplomski govorila predvsem o etnični skupini v času civilizacije pa je vseeno prav, da omenim, kakšne so bile etnične skupine v prvotnih, starodavnih časih. Prvotna oblika je horda.

»**Človeška horda** je izvirna oblika etnične skupnosti (tudi družbe); je popolnoma neorganizirana, jezik še ni bil popolnoma izoblikovan, način pridobivanja sredstev za preživetje je bil nabiralniški« (Flere 2001: 99).

S pričetkom proizvodnega gospodarstva, kot sta živinoreja ter zelenjadarstvo, pa se kot etnična skupina pojavi **rod**, za katerega pravi, da »je tu že institucionalizirana eksogamija³, družbeno življenje, vključno s procesom dela, pa je bilo organizirano na podlagi sorodstvenih zvez« (Flere 2001: 99). S povezovanjem rodov (izmenjava dobrin, vzpostavljanje sorodstvenih vezi) se oblikujejo **plemena**, znotraj katerih na podlagi razvitejše delitve dela prihaja do premoženjske diferenciacije. V poteku celotnega obdobja pred-civilizacijskega razvoja etničnih skupnosti naj bi se številčno in dejansko krepile eksogamne prepovedi. Število pripadnikov pa naj bi se dvignilo tudi na več tisoč (Flere 2001: 99).

Plemena pa se navznoter delijo tudi na kaste, oblike urejenega grupiranja (npr. na lastnike živine, lovce, kmete). Kasta je oblika dominacije. V kolonialni situaciji je tako, ker je tesno naslonjena na etnično kategorijo, ki je strogo hierarhizirana. Tipično za kastni sistem je, da ena etnična kategorija ne uniči druge, se pa z njo ne »meša«, vzpostavljeno je nekako ravnotežje z natančno določeno lestvico hierarhičnosti, kar je povezano tudi s specifičnim razrednim odnosom (glej Južnič 1980: 148).

Flere (2001: 157) pravi o kastah, da so zaprte skupine, znotraj katerih je prepovedana kakršnakoli sprememba položaja, pripadnost kasti in podkasti pa je podedovana. V skrajnih primerih je bil prepovedan tudi fizični stik pripadnikov različnih kast.

³ Sklepanje zakonske zveze med pripadniki tujih rodov ali plemen (Verbinc 1982: 170).

2.3 ETNIČNI KONFLIKT TER VZROKI ZA NJEGOV NASTANEK

Etnični konflikt je v Afriki 20. in 21. stoletja izredno pogost pojav. Seveda so vzroki nastanka etničnega konflikta različni in odvisni od številnih dejavnikov, kot so prostor, čas itd. Nekaj jih bom navedla v nadaljevanju, najprej pa bi predstavila sam pojem etnični konflikt.

Sama beseda konflikt pomeni boj med različnimi skupinami znotraj določene družbe z določenimi cilji. Hkrati želijo skupine nevtralizirati ali eliminirati cilje druge skupine oz. drugo skupino v celoti uničiti. Bolj ko je konflikt interesov obsežen in večjo korist ko pričakuje druga skupina od zmage, intenzivnejši konflikt med skupinama (glej Horowitz 1985: 95).

Ena od definicij etničnega konflikta pravi, da je etnični konflikt posledica nasprotovanj med različnimi etničnimi skupinami, ki med seboj tekmujejo za dosego istega cilja oz. si želijo zagotoviti dostop do virov, za katere menijo, da jim pripadajo na podlagi etničnih kriterijev.⁴

Kaufman pa etnični konflikt opredeljuje bolj konkretno in sicer pravi, da je etnični konflikt »nesoglasje o pomembnih političnih, ekonomskih, kulturnih ali teritorialnih vprašanjih med dvema ali več skupinami« (Kaufman 1996: 138).

Pri tem pa ne loči med etnično skupino in narodom. Etnično skupino ali narod definira kot skupino ljudi s skupnimi kulturnimi karakteristikami (Kaufman 1996: 138)..

K temu naj dodam, da je v primeru⁵ etničnega konflikta Ruande konflikt nastal celo znotraj ene etnične skupine. Torej ni potrebno, da gre za dve različni skupini, kajti znotraj etnije, ki si deli isti jezik, kulturo in ozemlje, lahko nastane konflikt. Lahko bi opredelili splošno definicijo etničnega konflikta kot boj etničnega subjekta za dosego svojih ciljev, ki pa se ne skladajo s cilji in interesi drugega etničnega subjekta, s katerim je v vsakodnevnih odnosih.

Kaj torej povzroči etnični konflikt in kakšni so vzroki? V Afriki lahko večino vzrokov strnemo v en skupni imenovalec, kolonizacijo.

⁴ Etnični kriterij se lahko nanaša na občutke pripadnikov določene etnične skupine, da jih medsebojno povezujejo ali kultura, jezik, vera ali rasa (glej Henderson, 1999: 751).

⁵ Oba primera etničnega konflikta sta obrazložena v poglavju 5 in 6.

Glavni vzroki za nastanek etničnega konflikta so :

1) **Politika vladanja »deli in vladaj«**: to je pomenilo, da so kolonialisti določili meje držav ne ozirajoč se na etnije in plemena. Te meje kolonialnih področij so po osvoboditvi držav postale tudi meje neodvisnih držav. Odnosi med državami in njihovimi kolonijami so bili večinoma urejeni z notranjim pravom ali z eno od variant protektorata in že v zasnovi odnosi izkoriščanja.

S posrednim vladanjem so lažje vodili administracijo v koloniji, jo nadzorovali ter delovali sebi v prid prek domačih vladarjev.

2) **Ekonomska intervencija**⁶: cilj intervencije je predvsem doseg cilja brez nevarnosti, da bi bila kolonialna sila razglašena za agresorja. Prav tako cilj intervencije ni nujna podreitev volje države. Praviloma se je ekonomska intervencija izražala v obliki kolonialnega izkoriščana območij, ki niso imela statusa države, ali pa v obliki trgovskih odnosov (Türk 1984: 15-16).

Zaradi kolonializma, ki je zajel afriški trg, je prišlo do uničenja obrtniškega razreda Afrike. Obrtniški razred, ki je bil na pragu prehoda v srednji razred, je bil tako pogubljen. S tem je kolonializem povzročil ogromno nazadovanje (Gardels 1997: 53).

3) **Različno obravnavanje (etničnih) skupin kot politika vladanja**: V času kolonializma je zaradi različne razporeditve prišlo do ločitve med nazadovalimi in naprednimi.

Po Horowitzu (1985: 157) so bili časi, ko so kolonialne vlade propagirale različno obravnavanje (etničnih) skupin kot politiko vladanja. Najboljši primeri so vzpodbujanje preseljevanja, zaščita določene skupine pred drugimi in zaposlovanje pripadnikov ene skupine v kolonialni administraciji.

Lahko bi rekli, da so države z več etničnimi skupinami bolj nagnjene h konfliktu kakor homogene države. Kolikor bolj je neka skupina zatirana s strani vladajoče skupine, toliko večja je možnost, da izbruhne konflikt.

⁶ Türk (1984: 11) je opredelil intervencijo kot »tak pojav v mednarodnih odnosih, ki pomeni samovoljno in bolj ali manj nasilno vmešavanje države v zadeve, ki spadajo v notranjo ali zunanjo pristojnost druge države«.

»Ob tem ni pomembno, ali etnične skupine živijo pomešane z ostalimi skupinami in večinskim narodom ali pa naseljujejo določeno območje v državi, kjer lahko predstavljajo celo večino« (Grizold 1998: 272).

Največja nevarnost izbruha nasilnega (oboroženega) konflikta nastopi, ko so etnične skupine zelo pomešane med seboj. Če se bo katera od njih želela osamosvojiti ali pridobiti moč, bo ta skupina skušala vzpostaviti nadzor (oblast) nad točno določenim delom ozemlja, kjer pa bo tudi veliko pripadnikov drugih etničnih skupin, ki se s tem ne bodo strinjali. Takšni konflikti se zlahka končajo z napadi na civilno prebivalstvo, etničnim čiščenjem in genocidom (glej Grizold 1998: 272).

2.4 KOLONIALIZEM IN POSTKOLONIALIZEM

Kaj je vodilo oz. privedlo do kolonializma? Kakšni so vzroki in kaj pravzaprav kolonializem je, na to vprašanje bom poskušala odgovoriti v nadaljevanju.

Stanovnik (1960: 5) navaja za vzrok kolonializma kapitalizem. Pravi, da se je kapitalizem širil kot blagovna proizvodnja. Ni bil usmerjen na nacionalni trg, ampak je proizvajal za svetovni trg. Kapitalizem⁷ je videl svojo moč pridobivanja z ustvarjanjem dobička na domačem ali na svetovnem trgu. Tako je začel prodirati v še neznane dežele sveta, kjer so se začeli pojavljati raziskovalci in pustolovci. Belce, ki so takrat začeli odhajati v Afriko, je večinoma privlačil lov za zlatom, ta jih je gnal v nove dežele, v svet, v kolonije. Kolonializem je bil pred vrati.

Kako je Lenin (v Južnič 1980: 38-39) povezal kolonializem s kapitalizmom, nam pove njegova teorija kapitalizma, pri kateri se je oprl na tri bistvene zveze:

1. Prva zveza je med relativno blaginjo, ki dovoljuje kapitalizmu v njegovi monopolistični fazi, da obvaruje revolucije. To doseže z visokimi plačami, ki jih prejema delavska aristokracija, in z izvažanjem kapitala. Tak način delovanja zasledimo v večini kolonialnih držav.

2. Druga zveza je med izvozom in delitvijo dela v kolonializmu ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja.

3. Tretja zveza pa je med kolonializmom in delitvijo sveta in pa prvo svetovno vojno⁸.

⁷ Kapitalizem je s svojim interesom zaviral razvoj domorodnega sektorja, gospodarstva v koloniji, in na ta način ohranjal fevdalizem, suženjstvo in vso zaostalost. To je počel z zavestjo, da si lahko le na ta način omogoči eksploatacijo domorodnega plemena in ljudstva (glej Stanovnik 1960: 7).

⁸ Lenin (v Južnič 1980: 39) je gledal na dve svetovni vojni kot državljanski vojni med kolonialnimi metropolami. Tu najdemo povezavo z Leninovo teorijo imperializma. Leninu se je prva svetovna vojna zdela začetek konca imperializma in kapitalizma v svetovnem obsegu.

Kolonializem bi lahko opredelili tudi kot sistem, pri katerem gre za nasilno vzdrževane in neenakopravne odnose med skupinami.

Kolonializem je »določena vrsta odnosov med človeškimi skupnostmi. Ti odnosi pa temeljijo na popolni neenakopravnosti, so hierarhično organizirani tako, da ena človeška skupnost, praviloma bolj organizirana, uveljavi nadzor ali neposredno oblast nad drugo skupnostjo ali večjim številom skupnosti« (Južnič 1980: 15-16).

Pri tem je poudaril, da gre pri kolonializmu za obliko neenakopravnosti in dominacije. Obvladano ljudstvo je v primerjavi s kolonialno silo šibkejše in se dominaciji ne more učinkovito upreti. Nesorazmerje moči, gospodarske, politične, vojaške in še kake druge, je potemtakem inštrument kolonialne dominacije (glej Južnič 1980: 16).

Na primeru obravnavanih konfliktov v Ruandi in Ugandi lahko vidimo, da je šlo za posredno upravo oz. vladanje. Ker sta imeli tako Ruanda kot Uganda že konstituirani obliki politične oblasti, je kolonialna sila upravljala kolonijo pod pretvezo protektorata. Južnič (1980: 25) razlaga, da so s posredno upravo uveljavljali upravljanje po tradicionalnih oblikah politične oblasti, na primer po poglavarjih plemena in podobno, kar je upravo olajšalo in občutno pocenilo.

Na ta način so kolonialne sile poskušale kar se da varčno upravljati svoj veliki kolonialni prostor pod soncem. Poleg tega pa jim je v primerjavi z neposredno upravo veliko bolj uspelo uskladiti nadzor s političnimi in družbenimi okoliščinami kolonij.

Južnič (1980: 107) navaja šibke točke posredne uprave. Pogostokrat je bila posledica plemenski spor. Posredna uprava je dodobra ločila tradicionalne politične strukture od nove izobražene elite, ki je prevzela navade, življenjski slog in razmišljanja kolonizatorjev. V času kolonializma so kolonialne sile dajale prednost neizobraženim plemenskim poglavarjem pred izobraženimi Afričani. Samo izobraženi ljudje so se lahko učinkovito upirali kolonializmu. Ta razdor je pomembna negativna dediščina kolonializma v Afriki in je pogostokrat zavora uveljavljanju moderne javne uprave in demokratičnih ustanov.

Pogostokrat zasledimo oba izraza, kolonializem in kolonizacija. Lahko pride do slabega razločevanja približevanja teh dveh pomenov. Za lažje razumevanje naj pojasnim ta dva pomena:

»**kolonizacija** je neposredna naselitev obvladanega prostora, ne glede na njegovo naseljenost«. Zelo pogosto je to uvod v genocid. **Kolonializem** pa »je tako ali drugače posredno vsiljena oblast, ki praviloma ne uveljavlja politike fizičnega in le deloma stremi za kulturnim uničenjem avtohtonega prebivalstva« (Južnič 1980: 18).

Vse zgoraj omenjene značilnosti kolonializma in predvsem njihove posledice pa so dobile velik pomen v poznejši dobi, ko so se kolonije osvobodile in dosegle neodvisnost. To obdobje se imenuje postkolonializem in v njem je prišlo do mnogih notranjih spopadov, bojov, genocidov in državljanskih vojn, za katere lahko iščemo krivca v času kolonializma.

Na področju postkolonialne teorije srečamo dva pojma: »post« in pa »kolonializem«. Sam pojem »kolonializem« smo že opredelili, torej se lahko posvetimo predponi »post« in temu, kakšen nov pomen prinaša besedi kolonializem.

Castle (2001: 102) razlaga, da je glede na teoretike postkolonialni boj prinesel narodno samostojnost kolonijam v procesu dekolonizacije. To je prineslo novo obliko stanja države, postkolonialno državo oz. postkolonijo, ki jo Castle definira kot državo osvobojeno tuje kontrole in z veliko večjo politično avtonomijo, kot jo je imela pod kolonializmom. Ker je večina nekdanjih kolonij že dosegla neodvisnost, je tako svet prišel v dobo postkolonializma.

3. VDOR V AFRIKO

3.1 RAZDELJEVANJE ZEMLJE

V Afriki so bili Evropejci navzoči že pred časom, ko so si začeli slavnostno prisvajati ozemlja. Že takrat so bili drzni in so skušali uveljavljati pravila razdeljevanja zemlje. Ki-Zebro (1977: 402) razlaga, da so si Francija, Nemčija in Anglija hitele zagotavljati monopole na področjih, od koder so dobivale surovine, in nad tržišči, kjer so prodajale industrijske izdelke. Med secesijsko vojno je začelo primanjkovati ameriškega bombaža, ki so ga uspešno nadomestili z egiptovskim. Pokazalo se je, kako je Afrika ekonomsko pomembna. Poleg tega pa so se nadejali v južni Afriki odkriti velikanske zaloge zlata in diamantov.

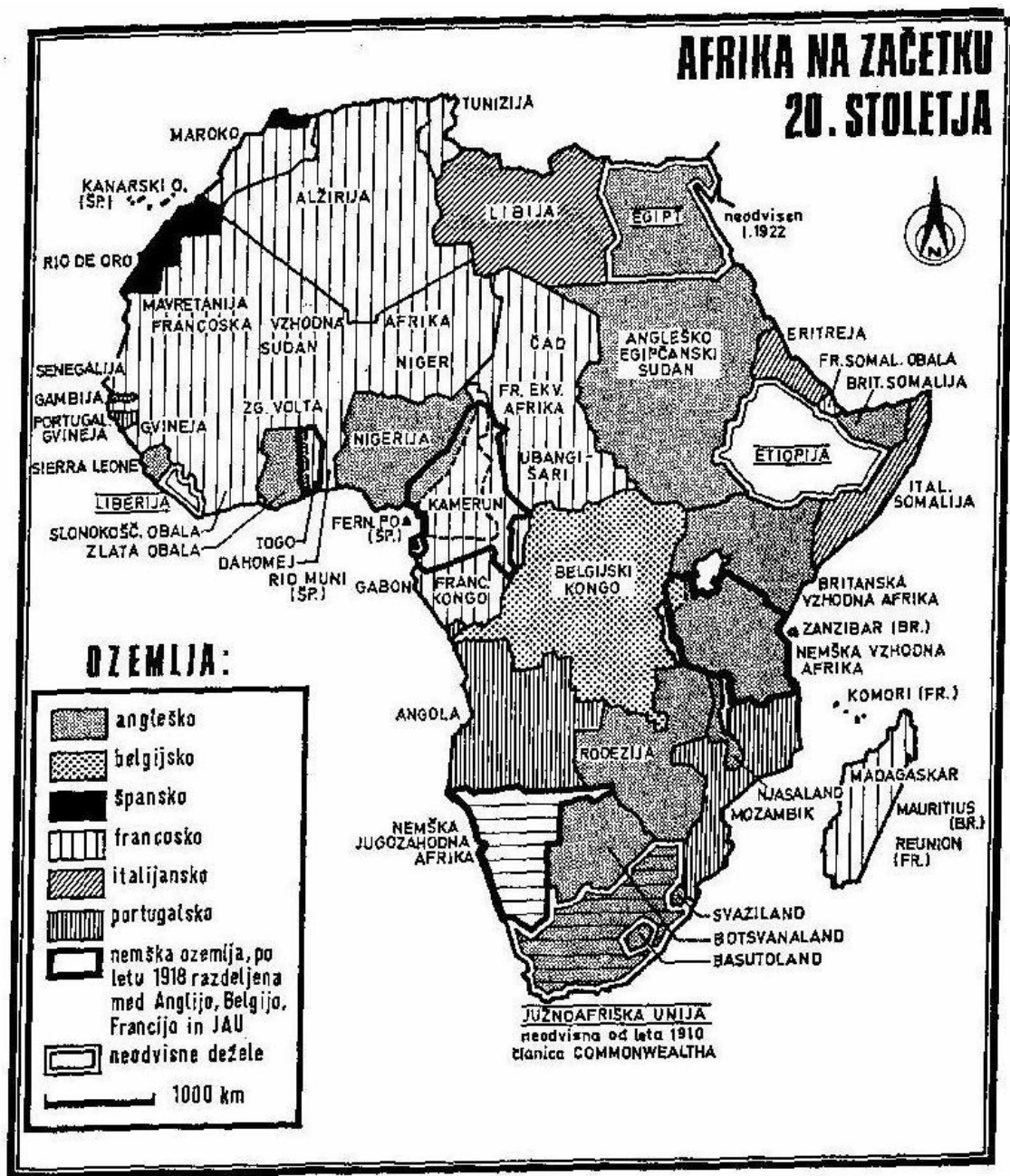
Med Nemci, Angleži in Francozi je prišlo tudi do sporov glede delitve ozemlja. Te so dokončno uredili z dvostranskimi sporazumi. Mejo med angleškimi in nemškimi kolonijami so določili v zahodni Afriki. Francija si je odrezala precejšen kos afriškega kolača, ni pa bil najboljši⁹. Leta 1898 so v Parizu podpisali sporazum, ki je za mejo med Gano in Zgornjo Volto določil vzporednik¹⁰.

Po podatkih, ki jih navaja Ki-Zebro (1977: 404-405), so se Nemci pozno udeležili razkosavanja Afrike, vendar pa so se zato toliko bolj silovito zapodili proti notranjosti. Ker je bila Velika Britanija v skrbeh, da bodo zavzeli vso vzhodno Afriko, so se odločili, da jim bodo vzeli nekaj koščkov ozemlja in tako obrzdali njihovo širjenje. Anglija se je nato ukvarjala skoraj samo z Egiptom in prav nič ni pričakovala, da bi Nemčija lahko zavzela Nilove izvire. Zato so kraljestva med jezери postala tako pomembna. Nemška Afriška družba se je morala leta 1888 spopasti s splošnim uporom na obali, zato so pravice do ozemlja raje prepustili nemški vladi. To je Angležem olajšalo napredovanje. Na koncu je Ugando imela v posesti angleška družba vse do leta 1894, ko so jo prepustili vladi. Leopold II. se je polastil nekaterih kraljestev med jezeri, med njimi tudi Ruande in Burundija. Leta 1900 je bila vsa Afrika lastnina evropskih dežel, razen Etiopije, Liberije in Maroka do leta 1912. Kolonizatorji so se trdno usidrali v savanah, gozdovih in puščavah.

⁹ Dežele, ki si jih je pridobila, so bile bolj redko poseljene in zemlja je bila slabo rodovitna (Ki-Zebro 1977: 403).

¹⁰ Ta imaginarna črta je presekala ozemlje Gurunsijev, Dagarijev, Bizov, na jugu pa so Evhejce iz Toga razdelili med Angleže in Nemce, Temnejce med francosko Gvinejo in Sierro Leone, Haúse med Nigerijo in Níger itd. (Ki-Zebro 1977: 403).

Slika 3.1.1: Kolonije v Afriki na začetku 20. stoletja

Vir: Ki-Zebro, Joseph (1977): Zgodovina črne Afrike. Ljubljana: Založba Borec.

Če pogledamo sliko 3.1.1, vidimo, da je bila skoraj celotna Afrika na začetku 20. stoletja popolnoma razkosana in razdeljena med kolonialne sile. Francozi so pograbili zahodno Afriko, vključno z otokom na vzhodni strani, Madagaskarjem, medtem ko so Angleži osvajali na vzhodu Afrike in segali globoko v notranjost. Anglija in Francija sta bili glavni evropski osvajalni sili, pridružile pa so se jima še Nemčija, Belgija, Španija, Italija in Portugalska.

Z vsako umetno načrtano mejo so zarezali z nožem v srce prebivalcu Afrike. Globoke rane in dolgoletno trpljenje pa je doletelo tudi ekvatorialno vzhodno in osrednjo Afriko, kjer sta bila vodilna osvajačca Velika Britanija in belgijski kralj Leopold II.

Evropejci so dosegli tolikšen tehnološki napredek deloma s svojo kreativnostjo, deloma pa z bogastvom, ki so ga iztrgali Ameriki, Aziji in predvsem Afriki. Tej so vzeli najdragocenejše: ljudi¹¹.

3.2 OSVAJANJE FASHODE

V devetnajstem stoletju, ko so si evropske države delile Afriko, sta imela London in Pariz noro idejo, in sicer, da si bosta imetje v Afriki razdelila po ravni liniji, čez ves kontinent. London je želel imeti črto, ki se razteza od severa do juga oz. od Kaira do Capetowna, Pariz pa od zahoda do vzhoda oz. od Dakarja do Džibotija. Če na zemljevid Afrike narišemo ti dve pravokotni črti, se križata v južnem Sudanu, ob reki Nil v majhni ribiški vasici po imenu Fashoda. Evropa je v tistem času bila prepričana, da se prvi, ki osvoji Fashodo, lahko tudi polasti kolonialnega imperija. Tekmeca sta bila London in Pariz in oba sta poslala vojaški odpravi proti Fashodi. Francozi so 19. julija 1898 tja prispeli prvi in stotnik odprave J.B. Marchand je zapičil v tla francosko zastavo. Pariz je ponorel od radosti in Francozi so prekipevali od ponosa. Dva meseca za tem so v Fashodo prispeli Angleži. Komandant odprave, lord Kitchner, je presenečen ugotovil, da so vas že zasedli Francozi. Kljub temu so dvignili britansko zastavo in London je proslavljal zmago. Sprva se nobena stran ni želela umakniti, a na koncu so se Francozi morali sprijazniti s porazom in se umakniti. Izmed starih francoskih kolonij, je Fashoda pustila najbolj grenak priokus (glej Kapušciński 1998: 177).

3.3 BERLINSKA KONFERENCA 1884-1885

Zahteve in želje po afriških ozemljih so rasle iz dneva v dan. To je pripeljalo do berlinske konference (1884-1885), ki naj bi uredila apetite evropskih sil glede Afrike. Ta konferenca pa je bila usodna za Afriko, kajti vzpostavila je dokaj trajne meje, ki so

¹¹ Evropski imperializem je bil del zgodovine vsega sveta. Afrika je bila samo ena njegovih žrtev. Vendar ni bila evropska oblast nikjer tako močna kot v Afriki (Ki-Zebro 1977: 406).

se obdržale tudi po dekolonizaciji¹². V začetku 20. stoletja je bila Afrika že docela razkosana in razdeljena med evropske kolonialne države (glej sliko 2.1).

Leta 1880 je bila desetina celine v posesti Evropejcev. V dvajsetih letih so si razdelili vse ostalo. Glavna podlaga za to razdelitev je bil sporazum, ki so sklenili na berlinski konferenci leta 1884 (Savnik 1960: 116). Južnič (1980: 101) pravi, da je pobudo za konferenco dala Nemčija. Sodelovalo je 14 držav: Nemčija, Avstro-Ogrska, Belgija, Danska, Španija, Združene države Amerike, Francija, Velika Britanija, Nizozemska, Italija, Portugalska, Rusija, Švedska in Turčija. V listini¹³ so se evropske sile sporazumele glede delitve kolonialnega plena. Ponovno so potrdili načelo kolonialnega grabeža. Načelo se je imenovalo »uti possedetis«, kar v jeziku mednarodnega prava pomeni »vsakemu tisto, kar že ima«.

Na tej konferenci so sklenili, da ima vsaka država, ki ima postojanke ob obrežju, pravico razširiti svoje ozemlje v zaledje, vendar s pogojem, da se s tem strinjajo vse druge podpisnice berlinske pogodbe (Savnik 1960: 116). Razpravljali so tudi o svobodni plovbi po reki Niger ter o svobodnem trgovanju v kotlini Konga.

Ki-Zebro (1977: 402) o tem pripoveduje, da so kotlini Konga in Nigra proglasili za svobodni mednarodni trg, kar je povzročilo naval v Afriko.

»Pri tej razdelitvi seveda niso upoštevali zgodovinskih, etničnih ali katerihkoli drugih dejavnikov, ki so bili povezani z afriškim prebivalstvom. Pogosto so tako ločili etnične skupnosti, združevali pa različne in raznorodne skupnosti« (Južnič 1980: 101-102). Torej pri delitvi Afrike niso bili upoštevani nobeni kriteriji. Upoštevali so le kolonialne interese svojih držav in kompromise med njimi. Vse te pridobitve so bile v škodo afriškim prebivalcem. Kolonialisti so prizadejali Afriki največjo škodo prav s temi določili. Afrika je bila kot denar za menjavo. Vsi so osvajali na podoben način, s prevarami in vsiljenimi "pogodbami". Upore so zatirali, če je bilo treba, tudi s pokoli. Nemogoče je podrobno opisati roparsko mrzlico. Največ so si od te tekme obetali Velika Britanija, belgijski kralj Leopold II. in kasneje še Nemčija z Bismarckom.

¹² Dekolonizacija je zgodovinski proces likvidacije kolonialnega sistema in politične emancipacije kolonialnih in polkolonialnih območij na azijskem, afriškem in latinskoameriškem kontinentu (glej Leksikon Cankarjeve založbe 1988: 187).

¹³ Predložil jo je Otto von Bismarck, pruski kancler (Južnič 1980: 101).

3.4 UGANDA V BRITANSKI POSESTI

Del Afrike, ki so ga osvojili Angleži, je bil gospodarsko precej bogat. Uganda ima veliko rud¹⁴ in zato je tudi njena zemlja bogata in rodovitna. Večina britanskih območij je imela, kar je trgovsko gledano izredno pomembno, izhod na morje. Še pred prihodom Evropejcev Afriki ni slabo kazalo. Bila je cvetoča država in po številu prebivalcev eno najgosteje naseljenih območij v Afriki.

Angleži so vodili kolonialno politiko po dveh načelih, ki sta bili obenem najsvetlejši pravici za vso britansko javnost. Prvo načelo je bila finančna avtonomnost, ki je bila obenem pogoj za politično avtonomnost. »Če so vaše javne finance v ravnovesju, si lahko naložite tudi politično odgovornost.« To so bile najpomembnejše ideje, ki so vodile odločitve in zelo praktične odnose, ki so jih imeli Angleži s kolonijami. Zato je bila njihova oblast v kolonijah posredna (Ki-Zebro 1977: 436).

S tako posredno upravo, ki so jo v imenu kolonialne sile izvajali domači poglavarji in kralji, priznani pri Afričanih, so Britanci nadzirali in upravljali državo v svojo korist. Angleži so imeli tako do popolnosti izdelan kolonialni način upravljanja, ki pa je v praksi dostikrat pokazal tudi svojo temno plat. Namreč, po pripovedih Ki-Zebra (1977: 436-437), so mnoge tradicionalne poglavarje odstavili, izgnali ali celo usmrtili sami Angleži. Obtožili so jih, da so trgovali s sužnji, česar pa so se naučili ravno pri Evropejcih. Posredna vlada je zadovoljila emirje in sultane, njihove podložnike pa redkokdaj. Z umetnimi mejami so Evropejci razdelili ljudstva in tako poglavarjem vzeli materialno in teritorialno osnovo za oblast.

Od 19. stoletja je dežela Uganda zaradi svoje lege zbudila poželenje mnogih imperialistov, ki jih je najbolj žejalo po izviri Nila in jezeru Viktorija. Leta 1894 so razglasili britanski protektorat v Ugandi s kolonialnim rivalstvom se je najbolj okoristilo kraljestvo Buganda¹⁵, ki je bilo ljubljenec Velike Britanije. Na jugu Ugande so že v predkolonialnem obdobju imeli dobro organizirano politično življenje, ki je bilo skoraj demokratično. V Ugandi se niso oteпали niti z revščino niti z delitvijo na plemena kot v Tanzaniji. Tudi vprašanj o rasni manjšini belih naseljencev jim ni bilo treba reševati kot v Keniji. Toda zaradi teh prednosti je bila njihova nacionalna zavest šibka. In toliko bolj

¹⁴ Med rudami so najpomembnejša nahajališča bakrove rude in kobalta. Industrija je povečini pridelovalna. Kava predstavlja 4/5 vseh izvoznih pridelkov (glej Atlas Afrike 2006: 97).

¹⁵ Buganda je naziv starega kraljestva, zdaj je ena izmed štirih pokrajin Ugande. Luganda pa je ime jezika, ki ga govorijo v Ugandi (glej Savnik 1960: 34).

privlačna za kolonialiste. Uganda je bila sposobna voditi neodvisno deželo, ni pa bila sposobna priboriti si neodvisnost¹⁶.

Temu se je upiral tradicionalni način uprave, ki ga je utrdila posredna oblast.

3.5 RUANDA V BELGIJSKI POSESTI

Ruanda-Urundi je bila nemška kolonija do leta 1918, ko so podelili mandat Belgiji. V Ruanda-Urundiju sta bila dva mvamija (monarha), ki so jima pomagali poglavarji, podpoglavarji in svetovalci. Belgijski guverner je usklajeval njuno delo s pomočjo posvetovalnega sveta, katerega člani so bili Afričani. Leta 1920 so precej svojevoljno razdelili kmetijska področja. Pri tem niso upoštevali razdelitve na plemena, ampak so se držali mej političnih okrožij in togih zakonov. Na čelo vsakega okrožja so postavili poglavarja, ki ga je plačevala vlada (glej Ki-Zebro 1977: 453, 506).

Savnik (1960: 136-137) je o belgijski kolonialni politiki dejal, da so si Belgijci prizadevali zmanjšati nezadovoljstvo domačinov s tem, da so vsaj tistim domačinom, ki so bili zaposleni v industriji ali na plantažah, omogočili dobro, urejeno, socialno službo in sorazmerno visoko življenjsko raven. Pri tem pa se je tudi končalo, kajti razen tega belgijski kolonialni sistem domačinom ni dal ničesar. Značilno je bilo tudi, da je bila vsa vzgoja mladine zaupana izključno le katoliškimi misijonarjem, ki so za svoje delo dobivali državno denarno podporo. Poleg tega pa Belgijci niso trpeli nikakršne politične dejavnosti med domačini, in kakor so zatirali vsak pojav socialne enakosti, tako so tudi bili prepričani, da je njihov sistem kolonialnega upravljanja odličen.

Zaradi prepovedanih političnih razprav so bila verska gibanja sprva edina politična opozicija. Oznanjala so lepšo prihodnost in napovedovala, da bo tudi črncem deležen pravice¹⁷.

Z vzgojo so jim dali vedeti, kdo je gospodar in kakšna mora biti disciplina. S tem, ko so jim dali materialne dobrine, informacije o zunanem svetu pa prikrivali, je Belgijcem uspevalo domačine še naprej držati v nevednosti.

¹⁶ Namesto da bi Buganda stopila na čelo ustavne monarhije, je zavirala razvoj v vsej Ugandi. Do leta 1962 se je upirala nacionalni svobodi, ker se je bala demokracije. V Bugandi so govorili o odcepitvi in neodvisnosti. Takratni britanski guverner je odločno nasprotoval neodvisnosti. Po mnogih zapletih in sporih je leta 1957 Buganda izstopila iz zakonodajnega sveta, češ da je v njem preveč Azijcev in Evropejcev. Leta 1958 so v Ugandi pripravili prve neposredne volitve v zakonodajni svet. Triintriideset sedežev so namenili ugandskim predstavnikom, enaindvajset pa Azijcem in Evropejcem, Buganda je odklonila sodelovanje. To je močno razburilo Ugandske politične kroge, ki so se odločno spustili v boj za demokracijo (glej Ki-Zebro 1977: 520).

¹⁷ Takšni gibanji sta bila kibangizem in pričakovanje Jehove, ki so mu rekli Kitavala (Ki-Zebro 1977: 507).

Katoliški misijonarji so spodbujali nastajanje verskih združenj. Toda združenjem, v katerih so pozabili na plemensko pripadnost, je grozila brezposelnost. Kajti ta družbeni sloj je bil osveščen, saj je vsak dan opazoval kolonialne razmere. Belgijski kolonialni sistem je temeljil na počasnem prilagajanju in ločevanju ras, vendar so ga rušila številna nasprotja. Zgledoval se je po francoskem in angleškem sistemu, od vsakega pa je povzel tudi veliko napak. Uprava je bila posredna, ker sta Ruandi in Burundiju vladala mvamija. Leta 1956 so se Belgijci odločili organizirati volitve predstavnikov v posvetovalne svete. Načela demokracije so omajala družbo, ki je dotlej živela v družbenih razmerah srednjega veka. Stari aristokratski sloj so bili Tutsiji. Hutujci (80 % prebivalstva) pa so veljali za nižji sloj. Srdito so se spopadli, še posebno v Ruandi. Po smrti mvamija Ruande leta 1959 je zavladal Miami Kigeri, pri Hutujcih ni bil priljubljen. Nastopile so težave. Hutujci so pobijali Tutsije, ki so v skupinah iskali zatočišče v Ugandi. Posredovale so belgijske čete, vendar niso mogle omiliti zahtev Hutujcev. Leta 1960 je misija OZN priporočila splošne volitve, ki bi bile priprava na neodvisnost (1. julija 1962). Neodvisnost so podelili vsaki deželi posebej, čeprav si je OZN prizadeval, da bi ju povezali. Miami Kigeri je moral zbežati iz Ruande, še predno se je dežela osamosvojila (glej Ki-Zebro 1977: 507-510).

4. POSLEDICE KOLONIALIZMA V AFRIKI

Na kolonializem z današnje perspektive ne moremo in ne smemo gledati samo kot na zgodovino. Ta zgodovina je povezana z razvojem vseh kontinentov zadnjih nekaj stoletij in je vgradila v njihovo sedanost in prihodnost mnoge nezabrisane sledove. Kolonializem je pustil trajno dediščino v vseh gospodarskih, družbenih, političnih in kulturnih strukturah koloniziranega sveta. Vanje je vgradil brezštevilna izhodišča specifičnega razvoja, ki ga morajo, hočeš ali nočeš, nadaljevati nove države, ki so nastale na ruševinah kolonialnega sistema po dekolonizaciji (glej Južnič 1980: 11-12).

Trajnost te dediščine pa je mogoče razumeti le na osnovi močnih pretresov, ki jih je kolonializem povzročil ali posredoval. Privedel je namreč do trčenja izredno različnih ljudi, družb in kultur. To trčenje je v nekem smislu vrglo s tečaja neevropski svet in le- ta še vedno išče temelje ravnotežja, ki ga je kolonializem temeljito razrahljal ali skoraj popolnoma porušil. Iz tega sledi, da moramo prav v ostrem pretresu, ki ga je kolonializem povzročil pri koloniziranih, iskati vzroke za nestabilnost in tavanje v iskanju primerne ravnotežja novih držav pokolonialnega tipa (Južnič 1980: 12).

4.1 POSLEDICE VERSKEGA MISIJONARSTVA

Vlogo predhodnika kolonializma so pogostokrat opravili katoliški misijonarji kot tudi misijonarji številnih protestantskih religij. Misijonarska vnema je bila pogosto uspešna v religioznem smislu, izza nje pa se je odvijala dejavnost trgovcev in splošno kolonialno podjetništvo (glej Južnič: 79). Evropske protestantske in katoliške misijonarje v Afriko ni toliko vabila želja po osvajanju ali dobičku, temveč predvsem želja po spreobračanju Afričanov (Fetter 1979: 11).

Krščanski misijonarji so v Afriki precej učinkovito uničevali tradicionalne verske sisteme, ki so bili prepleteni s političnimi sistemi. S tem sta bila tudi uničena tradicionalna kultura in njene vrednote ter avtohtoni politični sistem. Tako so uničili politično tkivo, ki bi se bilo sposobno upirati kolonizatorjem. Razvrednotenje tradicionalne vere je v političnem smislu napravilo praznino, ki pa je kolonialni oblasti olajšala obvladovanje mnogih kolonialnih ozemelj in njihovih prebivalcev. Vse to je spodbudilo tudi versko rivalstvo, kajti misijonarji si niso bili vedno enotni glede »prave vere«, ki naj bi sprejeli kolonizirani. Zlasti močno rivalstvo je bilo med katoliško in

protestantsko vero. Krščanski misijonarji pa so prihajali navzkriž tudi z širjenjem islama. Povezava med krščanstvom in kolonializmom v Afriki se kaže predvsem v tekmovalnem prozelitizmu¹⁸, ki je bil povezan z rivalstvom med kolonialnimi silami. Kajti britanski kolonializem se je pogostokrat enačil s protestantizmom, francoski, belgijski in portugalski kolonializmi pa so se enačili z katolicizmom (glej Južnič: 79-80). Posledice verskega rivalstva so očitne iz bojov v Ugandi¹⁹, ki je le eden izmed mnogih primerov v Afriki.

4.2 DEDIŠČINA ARBITRARNIH MEJ

Pri kolonialni delitvi Afrike moramo upoštevati tudi dejstvo, da so se kolonialna rivalstva prepletala z državotvornimi procesi v sami Afriki. Delitev Afrike, na prvi pogled enostaven dogovor med kolonialnimi silami, je izzvala pomembne odpore. Tukaj naj poudarim, da je bila v procesu stabilizacije kolonializma v Afriki uveljavljena njena politična delitev na nezgodovinske, nelogične in nerazumne meje, ki so postale najtežja afriška dediščina iz kolonialne dobe (glej Južnič 1980: 106).

V dobi dekolonizacije, ko so kolonije pridobile neodvisnost, so se morale spopadati z težavami in ovirami pri vodenju in nastajanju nove neodvisne države. Te ovire pa izvirajo iz časa kolonializma, ko so bile povsod uveljavljene povsem arbitrarne meje med posameznimi teritorialnimi enotami. Južnič (1980: 238) razlaga, da so bile meje vzpostavljene brez kakršnekoli logike, ki bi upoštevala zgodovinske procese v gospodarskem, etničnem ali kakem drugem smislu. To logiko so kolonialisti zanemarjali, bodisi ker je šlo za ozemeljske kompromise med kolonialnimi silami ali pa za pragmatične ukrepe pri upravljanju administrativnih območij, ki se zaradi raznorodnosti in nehomogenosti niso mogla upreti kolonizaciji. Kolonializem je tako zapustil arbitrarne meje neodvisnim državam v dokaj trajno dediščino. Ta pa je ena najtežjih in najnevarnejših, saj je močen dejavnik razdrobljenosti: meje v eni državi združujejo etnično pestro prebivalstvo ali pa združujejo oz. ločujejo zgodovinsko že izoblikovane skupine.

¹⁸ »Prozelitizem je pojem za dejavnost ali skrb, ki vodi k razširjanju neke vere. Pojem izvira iz grške besede proselytos, kar je postalo v latinščini (vulgati) proselytus. Stari Hebrejci so z izrazom označevali pogana, ki je sprejel židovsko vero. Pozneje je bilo to ime za »novega kristjana«. V modernem izrazoslovju se z izrazom »prozelit« označuje vsak, ki sprejme kako novo ideologijo, doktrino ali gibanje« (Južnič 1980: 80).

¹⁹ Več o tem v poglavju o posledicah kolonializma v Ugandi, to je poglavje 6.3.

Od tod izvira cela vrsta sporov o katerih bo govor pri razlagi etničnega konflikta v Ruandi in Ugandi. Velik del dekoloniziranega sveta se spopada s težavo arbitrarnih meja iz časa kolonializma.

»V Afriki je okoli 187 plemenskih ozemelj presekanih z državnimi mejami in 44 % meja je nesmiselnih, potegnjene so po vzporednikih in poldnevnikih, 30 % so ravne črte, loki in podobne geometrijske umetelnosti. Včasih gre državna meja po reki, ki je bila tradicionalno komunikacijska vez istorodnega prebivalstva« (Južnič 1980: 238).

Problem nekdanjih kolonij ni bil le oblikovanje države in nacionalnost, namreč predvsem dejstvo, da so bile prisiljene nadaljevati državnopolitično dediščino iz kolonialne dobe. Da se nove države niso mogle graditi na predkolonialnih tradicijah, bomo lahko videli na primerih Ruande in Ugande, kjer se je z dediščino arbitrarnih mej morala soočati predvsem Uganda in se še danes spopada s tem problemom.

4.3 POLITIKA KOLONIALNIH SIL – POSREDNA UPRAVA IN NJENE POSLEDICE

Kolonialne sile, ki so si razdelile Afriko, so svoje kolonije različno upravljale in različno izkoriščale. Pri tem so jim vtisnile pečat, ki je ostal pomembna ločnica v kolonialni dediščini (Južnič 1980: 106). V Afriki sta tako Anglija v Ugandi kot Belgija v Ruandi uvedli posredno upravo kot politiko vladanja nad kolonijami. Ta je prišla v poštev zato, ker bi bila »popolna administracija« v sami koloniji predraga in sta zato Anglija in Belgija raje uporabili in izkoristili že obstoječe politične ustanove, to pa je tako imenovana posredna uprava (indirect rule). Naj za primer predstavim, kakšno strategijo posredne uprave so vodili Britanci. Južnič (1980: 106-107) razlaga, da so Britanci kot obliko posredne uprave obdržali ustanovo poglavarjev. Za pleme, ki še ni imelo poglavarja, so Britanci našli način, da so jim ga priskrbeli. Sicer so obdržali tradicionalno izbiranje poglavarja, vendar so ga tudi brez oklevanja menjali, če le-ta ni bil dovolj »kooperativen«. Lokalna administracija je bila tako pretežno v rokah poglavarjev. Britanska oblast se je pogostokrat slabo ujemala s posredno upravo, ker je bila tradicionalna oblast zelo raznovrstna. Kolonialisti so z načinom izvajanja posredne uprave storili bore malo za to, da bi se javne uprave in tradicionalne oblike oblasti na ozemljih pod britansko oblastjo »pomešale« ali združile v kvalitetnejšo sintezo. Britanci

so svojo oblast krepili celo tako, da so izigravali domače lokalne oblasti in jih obračali drugo proti drugi, kot se je to zgodilo v Ugandi med severom in jugom²⁰.

Južnič (1980: 107) ugotavlja tudi šibke točke politične strukture, ki jo je zapustila posredna uprava v kolonijah. Mnenja je, da je pogostokrat podžigala plemenske spore, predvsem pa je dodobra ločila tradicionalne politične strukture od nove izobražene elite, ki je od kolonialistov prevzela navade in slog življenja in mišljenja. V času kolonializma je posredna uprava namreč dajala prednost neizobraženim plemenskim poglavarjem pred izobraženimi Afričani, saj so se samo izobraženi ljudje lahko učinkovito upirali kolonializmu.

Tradicionalni vladajoči sloji so morali v službi kolonialne oblasti imeti iste cilje, kolonialna oblast pa je podpirala njihovo vladavino v vaseh ali plemenih (tako na teritorialni kot tribalni podlagi). Poglavarji so bili posredniki med kolonialno oblastjo in ljudstvom. Kolonialna oblast je tako ustvarjala tudi prihodnji vladajoči sloj in si hkrati ustvarjala možnost, da po njem še naprej uveljavlja svoje interese. Posredno upravo so sicer pogosto hipokritično imenovali »pripravo za samoupravo«, toda resnično je bila to le priprava za neokolonializem (Južnič 1980: 108).

Ta razdor je pomembna negativna dediščina kolonializma v Afriki in pogostokrat je bila in je še zavra modernih javnih uprav in demokraciji v postkolonialni dobi. Poseben način kolonialnega vladanja je bil po sistem »deli in vladaj«, pri katerem so vzpostavili etnično stratifikacijo tako, da so privilegirali določeno etnično skupino oz. razvijali določeno pokrajino na račun druge.

4.4 POSLEDICE GOSPODARSKEGA IZKORIŠČANJA

Dandanes mnoge države v Afriki trpijo zaradi lakote, državljanske vojne in genocida. Ta usoda je slabša od samega kolonializma. Afrika je dežela naravnih bogastev in prav te dobrine so pripeljale kolonializem v Afriko. Ta celina je dobesedno žrtev lastne obdarjenosti. To je imelo ogromno negativnih posledic za Afričane, kajti evropski vdor je Afriko stal 500 let napredka in ji povzročil veliko škode, s katero se še danes spoprijema. Prvo je uničenje obrtniškega razreda Afrike, in sicer zaradi kolonialnega prevzema afriškega trga. Obrtniški razred, ki je bil na robu prehoda v srednji razred, je bil tako pogubljen. Povzročeno je bilo veliko nazadovanje. Odsotnost delavskega

²⁰ Podrobna razlaga v poglavju 6.3.

razreda je negativno vplivala na varnost in združevanje²¹. To pojasni fenomen, kot so katastrofe v Somaliji, Ruandi in Burundiju, kjer se je prebivalstvo, ki govori isti jezik, pripada isti kulturi in veri, pobijalo med seboj. Vzrok tega je socialna nerazvitost (glej Gardels 1997: 52).

4.5 POLITIČNA NESTABILNOST

Zaradi omenjenih dediščin kolonializma si nekdanje kolonialne države po pridobitvi neodvisnosti niso mogle obetati trajne politične stabilnosti.

Politična nestabilnost je »stanje, ko se lomijo institucionalizirane oblasti in proklamirana legalnost ali ustavnost ter jih nadomešča politično nasilje. Na tej osnovi se, ne glede na predpisane norme, zamenjujejo oblastniki, politični kadri in včasih splošne razmere življenja« (Južnič 1980: 248-249). Nestabilnost ima različne podobe, kot so: državljanska vojna, vstaje, gverilsko vojskovanje, terorizem, zarote in državni udari. V Afriki so se države po dekolonizaciji spoprijemale s politično nestabilnostjo, zato jo Južnič (1980: 249) še bolj obrazloži na podlagi dveh, za nerazvite države Afrike primernih modelov:

- 1) Prvi model nestabilnosti je odvisen od kompaktnosti ali razčlenjenosti »elit« na oblasti. Te elite med seboj obračunavajo v težnjah osebnih zamenjav na oblasti.
- 2) Drugi model nestabilnosti pa povzročajo skupinski spori, med katerimi je v nerazvitih državah najpomembnejši etnični konflikt. Pogostokrat gre za religiozne in drugačne spore.

Največjo »moč« so v postkolonialnih državah večinoma imeli prav vojaki in zato ni čudno, da je prišlo prav kmalu po formalni neodvisnosti teh držav do vojaškega vmešavanja v politično življenje. Politični dosežek vojaštva je prav gotovo tudi posledica dejstva, da je v pokolonialni situaciji vojaštvo postalo neizogiben del »elite« in si je pridobilo tudi izjemne prednosti. Častnikov in podčastnikov je bilo vse več, ker so imeli velike privilegije. Če vzamemo naš primer Ugande, kjer je armada s poveljnikom Idijem Aminom prevzela oblast leta 1971, je leta 1960 povprečni letni dohodek podčastnika znašal 1275 dolarjev. V Ugandi je bil v istem času povprečni dohodek na prebivalca okoli 30 dolarjev. Vojaške plače so bile torej neverjetno visoke, kar je povzročilo oblikovanje dobro plačane in vsestransko privilegirane kaste. Taka kasta pa je želela svoje prednosti vsekakor ohraniti in jih še povečati.

²¹ Srednji razred ima kozmopolitanske interese in večje zanimanje za trge in surovine (Gardels 1997: 52).

4.6 »POZITIVNE« POSLEDICE

Kolonializem je pustil celo vrsto posledic deželam, ki so si po neodvisnosti želele zgraditi politično stabilno in demokratično državo. Dediščina kolonializma jim je na tej poti postorila veliko ovir.

Nekdanje kolonialne sile skušajo dokazati, da vendarle ni tako in da naj bi njihovo delovanje imelo neko poslanstvo, ki se je kazalo zlasti v blagodejnem vplivu na kolonizirane. Da so bili dobrotniki, skušajo dokazati s trditvijo, da je bila kolonialna administracija kolonialnim silam bolj v breme kot v korist. Najbolj bremenilno gospodarsko izkoriščanje pa skušajo prikriti z dokazovanjem, da je odvzem naravnih bogastev plačan z razvojem gospodarske infrastrukture in podobnim (glej Južnič 1980: 150).

Kolonialno obdobje je prav gotovo imelo tudi pozitivne posledice. Nastale so širše skupnosti, Afričane so naučili higijene, uvedli so moderno šolstvo in navadili so jih (pogosto so bili k temu prisiljeni, cene pa so bile neverjetno visoke) na pridobitve iz modernega sveta. Toda kolonialni gospodarski in kulturni sporazumi so cela območja spremenili v nikogaršnjo zemljo (glej Ki-Zebro 1977: 593-594).

Od leta 1957, ko je Gana pridobila neodvisnost, pa do leta 1963, je trajalo obdobje širjenja in oblikovanja političnih stališč do boja proti kolonizaciji. Afričani so bili uspešni pri doseganju narodne svobode, a spodletelo jim je pri združitvi ekonomskega napredka in politične stabilnosti (Ali Mazrui v Gardels 1997: 47).

Objektivno gledano je mogoče reči, da je kolonializem, ne da bi to storil iz načrtno naprednih namenov, vnesel v mnoge dežele nekatere prvine, ki lahko sodijo med dejavnike dinamičnega razvoja. Razbijal je družbenogospodarske in politične sisteme, ki so zgodovinsko označevali stagnacijo. Razgrajeval je samozadostne družbenogospodarske enote in jih vključeval v širše tokove blagovno-denarnega gospodarstva in podobno (glej Južnič 1980: 151).

4.7 PLEMENSKI KONFLIKTI - POSLEDICA TAKTIKE KOLONIALISTOV

Kolonializem je izredno učinkovito izkoristil razmah etničnih konfliktov v Afriki. Dobro je namreč vedel, da bo odpor proti kolonializmu toliko manjši, kolikor večja bodo notranja nasprotja v koloniziranih družbah. Kolonializmu pač ni ustrezala nobena oblika integracije, ne teritorialna ne kaka druga. Kolonizatorji so na različne načine podžigali etnične konflikte in s tem otežili razmere v državah po dekolonizaciji. Kolonializem je v teh državah zapustil dediščino neravnovesja med etničnimi skupnostmi. Nekatere etnične skupine so bile bolj izobražene, imele so večje dohodke in boljše življenjske razmere, druge pa so občutno manj sodelovale v razvoju in so bile prikrajšane za mnoge stvari. Napetost med etničnimi skupinami je bila zato velika in temu so sledili pogosti odnosi inferiornosti. Tu so nastali zametki posebnega afriškega političnega drobljenja, kajti prikrajšane etnične skupine so se zatele pod varstvo sposobnih vojščakov. Tako so se etnične skupine med seboj počasi ločile in nastala je izrazita plemenska delitev. Ta pojav imenujemo danes v Afriki tribalizem²² (glej Južnič 1980: 112).

»Tribalizem je pomemben pojav, ki opredeljuje družbeno politično tkivo, zlasti ko gre za tribalistična rivalstva in konflikte. Taki so pogosti, ker je primarna skupina pripadništva zelo pogosto temeljna zasnova identitete. Nekateri so »všteti«, drugi »izvzeti«, in tako pripadništvo primarnim skupinam pomeni izhodišče ne le ostrih diskriminacij, marveč vir sovražnosti« (Južnič 1980: 276).

Vojna, lakota in poguba so zapuščina postkolonializma za mnoge Afričane. Afriška civilizacija se razkaja in mnoge države nazadujejo v gospodarstvu in kulturi. Večino afriških jezikov so prepustili usodi in zato propadajo. Denar je razbil družino in razdelil družbo na razrede (glej Ki-Zebro 1977: 594).

Brutalni poseg kolonializma v »črno« Afriko je imel izjemne posledice, ki jih bom poskušala nazorno prikazati v nadaljevanju, na primeru etničnega konflikta v Ruandi in Ugandi.

²² Beseda tribalizem izhaja iz latinske besede »tribus«, to so bile »enote«, na katere je bilo razdeljeno rimsko ljudstvo (Južnič 1980: 276).

5. ETNIČNI KONFLIKT V RUANDI

5.1 TIBET AFRIKE (LEGA IN OPIS DEŽELE RUANDE)

Ruanda je majhna država sredi velike afriške celine. Leži (glej sliko 5.5.1) na vzhodu Afrike ob Viktorijinem jezeru. Z zahodne strani jo obdaja Demokratična republika Kongo (prej Zaire), z južne strani Tanzanija in Burundi, na vzhodu Kenija ter Uganda s severa. Glavno mesto Ruande je Kigali.

Ruanda obsega približno 26.338 kvadratnih kilometrov in ima dobrih 8 milijonov prebivalcev (glej Atlas Afrike 2006: 84). Že leta 1991 je bilo v Ruandi več kot 8 milijonov prebivalcev in od teh jih je 95 odstotkov živel na podeželju. Zaradi svoje majhnosti je tako imela največjo gostoto prebivalstva v Afriki²³. To je tudi eden izmed največjih problemov Ruande še danes.

Razdeljena je na enajst provinc, ki se naprej delijo na občine in so pod vodstvom županov ali tako imenovanih *bourgmestres*, ki jih izvoli predsednik Ruande in so odgovorni vladi v Kigaliju (Ball 1999: 156). Glede na značilnosti celotne Afrike je Ruanda izredno hribovita dežela. Gorovja jo obdajajo z vseh strani. Nekatera segajo do dva, tri tisoč metrov in več. Prav to je skupaj z njeno drugačnostjo, specifičnostjo in posebnostjo dalo Ruandi drugo ime, Tibet Afrike (Kapušičinski 1998: 165).

5.2 ETNIJA, PLEME, KASTA

Posebnost Ruande ni le njena geografska razgibanost, ampak je tudi socialno izredno zanimiva, in to jo razlikuje od preostale Afrike.

Afriške države so multiplemske (v Kongu je naseljenih 300 plemen, v Nigeriji 250 itd.), medtem ko Ruanda naseljuje le ena etnija, Banjarvanda. Pleme, ki je razdeljeno na tri kaste: Tutsiji- lastniki živine (14 % populacije), Hutujci- kmetje (85 %) in Tvajilovci in delavci (1 %). Ta delitev na kaste se je oblikovala pred stoletji in ker o tem niso našli nobenega pisnega dokaza, so še danes nesoglasja o tem ali so se izoblikovale kaste v dvanajstem stoletju ali pa v poznem petnajstem stoletju. Veliko nam pove, že dejstvo, da je tu stoletja obstajalo kraljestvo, ki ga je vodil tutsijski monarh oz. *mwami*. Skupina

²³ Gostota prebivalstva (preb/km²) leta 2003 je 312 (glej Atlas Afrike 2006: 84).

aristokratov in plemenitežev je skupaj z monarhom predstavljala vladajočo kasto Tutsije. Njihovo bogastvo je bila živina.²⁴

Delitev ljudstva je bila torej ustvarjena že v predkolonialni dobi. Stratifikacijo in napetost med ljudstvom pa je povečala belgijska politika vladanja.

Leta 1929 so belgijski kolonisti naredili popis prebivalstva in s tem kvalificirali populacijo v dve skupini. Kriterij ni mogel biti bolj preprost: v eno skupino so spadali vsi tisti, ki so imeli več kot 10 krav, poimenovali so jih Tutsiji, v drugo skupino pa so spadali tisti, ki so imeli manj kot 10 krav in so jih poimenovali Hutujci. Tutsijem so omogočili izobrazbo, da so lahko ustanovili elito po imenu *intdatwa* (glej Reverte 1998: 357).

S takšno delitvijo države so kolonialisti prispevali k politični nestabilnosti, s katero se je Ruanda soočala v postkolonialni dobi. Kasneje bomo videli, da etnični konflikt med Hutujci in Tutsiji ustreza tipu politične nestabilnosti, ki so jo podedovali. Namreč, kolonialisti so pripomogli, da se je v neodvisni Ruandi pričelo vojaško organiziranje, ki je izvajalo nasilje nad prejšnjo vladajočo skupino, Tutsiji.

Hutujci so bili številčnejša in podrejena kasta kmetov. Odnosi med Hutujci in Tutsiji so bili podobni fevdalizmu, podrejenost, običaji in izkoriščanje.²⁵ Tvaji so bili manjšinsko pleme. Od drugih so se razlikovali po majhni postavi. Bili so tudi odlični lovci in izdelovalci keramike (Ki-Zebro 1997: 306).

Hutujci in Tutsiji so imeli isti jezik - kinjarvanda, enako kulturo, ista plemenska imena in enake običaje. Stoletja so se med seboj poročali, še posebej na jugu Ruande²⁶ (Venderwerff 1996: 16).

Hutujci in Tutsiji izhajajo iz istega plemena, le da so znotraj plemena razdeljeni na kaste. Zato ne moremo govoriti o dveh etničnih skupinah ali konfliktu med etničnima skupinama, kajti boj je bil znotraj plemena. Boj, ki so pomagale podžgati kolonialne sile s svojo nevednostjo in brezbriznostjo. Stoletja je v Ruandi veljala neenakost glede na poklic in bogastvo. Tutsiji - lastniki živine so bili od nekdaj na oblasti, čeprav so manjšina, Hutujci - kmetje, ki predstavljajo večino prebivalstva, pa so bili na dnu družbene, ekonomske in politične lestvice. Z vsiljeno posredno upravo Belgijcev, prek

²⁴ Krava je bila mera za vse: bogastvo, prestiž in moč. Več živine je nekdo imel, bogatejši je bil in bogatejši ko je bil, večjo moč je imel. Tutsiji niso bili pastirji ali nomadi, niti rejci, bili so lastniki živine (glej Kapuščiński, 1998: 165-167).

²⁵ Hutujci so obdelovali zemljo in so dajali delež pridelka Tutsijem, v zameno pa so si lahko sposodili živino, katere lastniki so bili Tutsiji (glej Kapuščiński 1998: 165-167).

²⁶ Tragično so v času genocida končali otroci teh mešanih zakonov, ki so bili obravnavani kot Tutsiji in ne kot Hutujci (glej Ball 1999: 156)

katere so vodili Ruando glede na svoje interese, so povzročili napetosti med Tutsiji in Hutujci, ta pa je vodila do medsebojnega sovraštva.

“Konflikt v Ruandi ni bil etničen, ne rasni in ne plemenski in tisti, ki označujejo Tutsije in Hutujce kot dve plemeni, dve različni etniji, ne vedo, kaj govorijo» (Kapušičski v Reverte 1998: 337).

5.3 KOLONIALNO OBDOBJE - PEČAT BELGIJSKEGA VLADANJA

Pred dekolonizacijo je obstajala Ruanda-Urundi. Kot nam že samo ime pove, gre za dve pokrajini, ki sta zgodovinsko ločeni, upravljali pa so ju nazadnje Belgijci²⁷ iz istega središča, Belgijskega Konga. V tem primeru ne gre za ločitev ljudstev ali plemen, marveč za združitev dveh pokrajin, ki sta se oblikovali ločeno. V dobi kolonializma so združili ti dve pokrajini in jih v času dekolonizacije zopet ločili. Tokrat posledice niso bile tako hude kot v Ugandi. Hujše posledice iz časa kolonializma je v Ruandi pustila politika vladanja Belgijcev, o kateri bo govor v nadaljevanju.

Po neodvisnosti sta se preimenovali v Ruando (Rwanda) in Burundi, ker sta bili obravnavani kot dve ločeni koloniji, in belgijske oblasti so določile dva tutsijska monarha (glej Ball 1999: 158).

Kljub temu, da so Tutsiji bili in so še vedno manjšina v Ruandi, so Nemci in Belgijci bili v dobrih odnosih z njimi in so dovolil vladanje tutsijski monarhiji²⁸, ker so si tako omogočili manjše administrativne stroške.

Belgijski kolonizatorji so ustanovili elito (*intdatwa*), Tutsije, z namenom, da prek nje nadzorujejo in vodijo administracijo Ruande. Hutujce, nepriviligirano skupino, pa so zaposlili kot poceni delovno silo brez kakršnekoli pravice do izobrazbe (glej Reverte 1998: 357). Belgijci so izbirali privilegirano skupino glede na videz, iskali pa so tudi glede na svoje koristi. Bogastvo oziroma število živine ni bilo edino merilo Belgijcev. Po njihovem mnenju so Tutsiji višji, elegantnega videza, svetlejši polti in grobih obraznih potez. Belgijci so celo merili širino nosov in izbrali tiste z ožjimi, plemenitejši Tutsije (glej Keane v Ball 1999: 158).

Hutujci, ki so bili manjše rasti, temnejše polti in bolj mišičasti, so bili v očeh kolonizatorjev manj vredni od Tutsijev. Že stoletje pred tragičnim genocidom so Hutujci doživljali rasno diskriminacijo s strani nemških in belgijskih kolonizatorjev ter

²⁷ Ozemlje Ruanda-Urundi je nekoč pripadalo Nemčiji.

²⁸ Leta 1890 je Nemčija oblikovala vzhodno nemško Afriko, današnje ozemlje Ruande in Burundija, Belgijci pa so vladali na tem ozemlju po podpisu Versajske pogodbe leta 1919 (glej Keane 1995: 13).

Tutsijev. Hutujci so bili ogorčena večina v kolonialni hierarhični lestvici - družbeni, ekonomski in politični (Ball 1999: 158).

Belgijci so izrabljali Tutsije, da so lahko prek njih vodili državo s posredno upravo. Po tem, ko je Ruanda dobila od Belgije neodvisnost, pa so prepustili oblast Hutujcem in seveda so se ti maščevali tutsijski eliti za vsa leta represije (film; Terry George, *Hotel Ruanda*: 2004).

Izrazito neenakopraven odnos med Tutsiji in Hutujci je posledica belgijske posredne uprave. Kajti s tem, ko so si kolonizatorji izbrali Tutsije za privilegirano skupino in z podpiranjem njihove oblasti, sta sovraštvo in neenakopravnost med skupinama rasla. Prek Tutsijev so si, kot sem že omenila, olajšali administrativno vodenje države. Vodili so jo po svoji volji in tako, da je od tega imela koristi Belgija in ne Ruanda. Malo pred neodvisnostjo Ruande pa so zopet v svojo korist začeli podpirati Hutujce in jih kasneje tudi postavili na oblast. S tem si je Belgija hotela ustvariti možnost, da bi lahko po neodvisnosti Ruande še naprej uveljavljala svoje interese, in sicer po logiki, »da imajo le Tutsiji inteligenco, ki je potrebna za upravljanje neodvisne države, Hutujci pa bi bili le igračka v rokah neokolonialističnih sil« (Južnič 1980: 151).

Tako so si kolonizatorji z posredno upravo krepili oblast, in ko so jo izgubili, so z zamenjavo oblasti znotraj države povzročili hude boje, sami pa so odšli. Ruanda se je že dolgo spopadala z dediščino posredne uprave in zato dolga leta tudi živela v vojni.

5.4 REVOLUCIJA 1959

Leta 1919 so nemške kolonije z Versajsko pogodbo prišle pod okrilje Zveze Narodov (League of Nations auspices). Ruanda-Urundi je bila pod belgijsko pristojnostjo, ki je vodila državo prek manipulacije tutsijskih monarhov. Glede na dve kasti, ki sta sestavljali večino ruandskega prebivalstva, kasti Hutu in Tutsi, so v letu 1933 Belgijci uvedli nov sistem izkaznic etnične identitete, imenovane "izkaznica plemena", ki naj bi se uporabljala v namen popisa prebivalstva ter za ostale administrativne potrebe²⁹. Žalostno je, da je bil ta sistem identificiranja v Ruandi vpeljan v istem času, kot je v Nemčiji nova nacistična diktatura začela z žigosanjem osebnih izkaznic nemških Judov

²⁹ Leta 1994 so "izkaznice plemena" omogočile morilcem z mačetami, da so naredili "seznam mrtvih", in tako je za Tutsije "izkaznica plemena" postala "izkaznica mrtveca" (Ball 1999: 159).

s črko J (za Jud) (Ball 1999: 158-159). To je eden od vzrokov, da so belgijske oblasti izvedle ločitev teh dveh kast ter povzročile medsebojno sovraštvo.

Leta 1957 je bila ustanovljena Stranka za osvoboditev Hutujcev, po imenu PARMEHUTU (Hutu Party for the Emancipation of the Hutu) z namenom, da bi izborila enakopravnost Hutujcev v tutsijski monarhiji. Leta 1959 je umrl tutsijski monarh in prišlo je do kmečkega upora Hutujcev proti Tutsijem. Hutujski skrajneži so pobili na tisoče Tutsijev in mnoge prisilili, da so pobegnili v sosednje države, največ v Burundi, Ugando in Zaire. To leto je pomenilo konec vladavine (glej Ball 1999: 159).

Revolucija 1959 je ločila pleme *Banyarwanda* v dva nasprotna tabora. Monarhija in fevdalizem sta se končala in Tutsiji so izgubili oblast. Zdaj so bili na oblasti Hutujci (glej Kapušciński 1998: 169). Tutsiji, ki so bili stoletja na oblasti, so bili tudi v večini lokalne infrastrukture. Imeli so dostop do šolanja in bili bolj izobraženi od Hutujcev. Leta 1959 je bilo 61 odstotkov šolarjev Tutsijev, čeprav so sestavljali le 17 odstotkov prebivalstva. Belgijci so v kolonialni dobi svoji privilegirani skupini Tutsijev omogočali izobrazbo, medtem ko so jo Hutujcem odtegnili. Izobrazba je potekala po sistemu, ki ni vseboval ničesar, kar bi lahko Tutsije spodbudilo k uporu proti kolonializmu. Tri leta pozneje, 1962., je bilo več kot 200.000 Tutsijev v izgnanstvu v sosednjih državah in večina županov v Ruandi je bila Tutsijev.³⁰

Generacijo kasneje so sinovi Tutsijev v izgnanstvu so ustanovili Patriotično Stranko Ruanda – RPF (Rwandan Patriotic Front), z namenom, da prevzamejo oblast v domovini. Prestopali so mejo in pobijali hutujske vojake in civiliste. Hutujci so imenovali gverilce *inyez* (ščurki), ker so se skrivoma priplazili v Ruando, čakali in nato napadli Hutujce (glej Vanderwerff 1996: 25-26). Ta oblika gverilskega vojskovanja je bila značilna za postkolonialno obdobje, ko so rešitev problemov in pravico skušali doseči z vojaško organizacijo in boji. Gverilsko vojskovanje je bilo značilno za nove države po dekolonizaciji, ki so se spopadale s politično nestabilnostjo. Ruanda ni bila izjema.

³⁰ Do leta 1990 je bilo manj kot 10 odstotkov populacije Tutsijev, še vedno pa so sestavljali 20 odstotkov šolarjev (glej Ball 1999: 159).

5.5 OD NEODVISNOSTI DO VDORA TUTSIJEV V RUANDO 1962-1990

Leta 1962 je Ruanda dosegla neodvisnost od Belgije. Ustanovljena je bila enostrankarska diktatura Hutujcev, premoč v osrednji vladi je imela stranka PARMEHUTU. Tutsiji so se zatekli v begunska taborišča ob meji. Hutujci so še naprej organizirali pokole v letu 1963, kot odziv na organizirane napade (s strani Tutsijev) na ruandsko vojsko - FAR (Force Armee Rwandese) (glej Ball 1999: 159).

Leta 1965 je bila še ena invazija Tutsijev, vendar jih je hutujska vojska ustavila ter se jim maščevala. Pobila je okoli 20.000 Tutsijev. Poveljnik vojske v Ruandi, Juvenal Habyarimana, je l. 1973 izvedel državni udar in se proglasil za predsednika. Državni udar je povzročil globoke konflikte med Hutujci. Poraženi predsednik Gregoire Kayibana je zastopal srednji liberalni hutujski klan iz osrednje državne regije. Novi predsednik Habyarimana pa je izhajal iz radikalne, šovinistične veje naseljencev na severozahodu Ruande. Vladal je 21 let, vse do svoje smrti leta 1994 (glej Kapuščiški 1998: 172-173).

L. 1973 so bili Tutsiji prisiljeni zapustiti univerze in vladne institucije. Habyarimana jim je omejil tudi dostop do služb. Vse to je prisililo na tisoče Tutsijev, da pobegnejo iz Ruande in se izognejo nasilju, ki je pretilo njim in njihovim družinam. Habyarimanova stranka je imela moč po vsej Ruandi. Državni sovražniki so bili tutsijska RPF in ostali Tutsiji ter zmerni Hutujci, ki so podpirali tutsijsko vojsko (RPF) in so nasprotovali diktaturi v Kigaliju (glej Prunier 1995: 76-77). Na ta način so se Hutujci maščevali za vsa leta neenakopravnosti, ponižanja in represije, ki so jim jih prizadejali Belgijci v kolonialni dobi, ker so favorizirali Tutsije.

Še pred genocidom leta 1994 je bilo več kot 4 milijone tutsijskih beguncev v sosednjih državah. V ogromnem številu so bili pregnani iz Ruande leta 1959, 1963, 1966 in 1973. V obdobju teh štirinajstih let so Hutujci pobili več kot 600.000 Tutsijev in okoli 3 milijone jih je bilo prisiljenih v izgnanstvo. Uganda je imela okoli milijon tutsijskih beguncev, Burundi več kot 120 tisoč in Tanzanija prek 400 tisoč (glej Ball 1999: 160).

Slika 5.5.1: Zemljevid Ruande

Vir: Google slika (2007): Map of Rwanda. Dostopno na

http://us.i1.yimg.com/us.yimg.com/i/travel/dg/maps/0f/750x750_rwanda_m.gif (30. januar 2007).

Če pogledamo sliko 5.5.1, si lažje predstavljamo, kako so se tutsijski ubežniki umaknili v sosednje države. V Ugandi, na severu Ruande, so se urili in načrtovali napade na Hutujce. Tudi v sosednje države je pribežalo ogromno Tutsijev.

Taborišča tutsijskih ubežnikov iz Ruande so se raztezala ob mejah Zaira, Ugande, Tanzanije in Burundija. Glavna misel teh ubežnikov je bila vrniti se na svojo zemljo, zemljo prednikov, ki je sveta. Vendar ni lahko zapustiti begunskih taborišč, saj je to v večini držav prepovedano s strani oblasti. Izjema je bila Uganda, kjer je leta divjala državljanska vojna. V osemdesetih je mlad aktivist v Ugandi, Yoweri Museveni, začel gverilsko vojno proti strašnemu režimu Milton Oboteja. Museveni je potreboval vojake in hitro jih je našel. To so bili mladi vojaki in ubežniki iz Ruande, vojne željni Tutsiji.

Museveni jih je sprejel ter jih uril v gozdovih Ugande. Dolgo ni nihče opazil, da se v Ugandi združujejo dobro izurjeni vojaki, željni maščevanja. Tako je nastal RPF, ki se je pripravljala na napad (glej Kapušciński 1998: 175-176).

FAR, ruandsko vojsko, je sestavljala okoli 20.000 mož, ki so dobivali orožje iz Južne Afrike in Egipta, vendar so bili slabše izurjeni kot vojaki RPF. Bili sta le dve izjemi, in sicer predsedniška straža FAR, elita vojaških izbrancev, katere edina naloga je bila sodelovati z *Interahamwe* pri pobijanju Tutsijev, ter skrita organizacija lokalne milice, ki se je imenovala Zero Network (glej Ball 1999: 160). Ti dve organizaciji je ustanovila, podpirala ter usposabljala FAR. *Interahamwe* ("tisti, ki držijo skupaj") ter *Impazamugami* ("tisti, ki imajo skupni cilj") sta bili glavni organizaciji pri pobijanju Tutsijev. Zaradi upada svetovne trgovine je Ruanda leta 1990 dobila pomoč Zahoda, v zameno pa je bil Habrayimana prisiljen ustanoviti večstrankarsko (Hutu in Tutsi) demokracijo. Francoska vlada (še posebej predsednik Mitterand) je imela močan vpliv na Habrayimana. Dajala mu je denarno in ekonomsko pomoč, on pa je v zameno imel javne govore o pomembnosti sprave Tutsijev in Hutujcev ter o nujno potrebni vzpostavitvi večstrankarskega sistema v Ruandi. Istega leta, 1. oktobra 1990 ob 14.30., so vojaki RPF zapustili tabore v Ugandi ter napadli mejne stražarje FAR. Nekaj so jih pobili, nekaj pa prisilili, da so pobegnili iz države. S tem pobojem se je v Ruandi začela državljanska vojna (glej Ball 1999: 161).

Ko je RPF napadel v Ruandi, so bile oblasti v Kigaliju presenečene in prestrašene. Habrayimana je imel slabo vojsko, meja z Ugando pa je bila oddaljena le 150km, tako da bi lahko gverilci dosegli Kigali v dnevu in pol. Vse to bi se lahko zgodilo in mogoče ne bi prišlo do genocida leta 1994, če ne bi bilo enega samega telefonskega klica. General Habrayimana je poklical na pomoč francoskega predsednika Francois Mitteranda.³¹ Ruanda je že bila pred porazom, ko so francoska letala pristala na letališču v Kigaliju. Gverilci so želeli napasti Habrayimanov režim, niso pa želeli vojne z Francozi, saj so vedeli, da jim ne bodo kos. Dežela je tako bila razdeljena in obe strani sta menili, da je to le začasno stanje. Nič ni težjega kot živeti v državi, ki ni ne v vojni ne v miru (glej Kapušciński 1998: 176-178).

³¹ Mitterand je bil pod močnim pritiskom s strani francoskih proafriških lobijev. Francoska družba ima še vedno veliko, aktivno in dobro organizirano vojsko ljudi, ki so naredili kariero v kolonialni administraciji, kar dobro živeli v koloniji, danes pa se kot tujci v Evropi počutijo nemočne in nezaželene. Hkrati pa močno verjamejo, da je Francija svetovna kulturna in jezikovna skupnost: frankofonija. Tako je bilo v tistem času, ko je Pariz spoznal, da so angleško govoreči Tutsiji z ozemlja angleško govorečih v Ugandi napadli francosko govoreče v Ruandi in s tem prestopili mejo frankofonije. (glej Kapušciński 1998: 176-178).

5.6 OBDOBJE ZAČASNEGA STANJA, PRIPRAVA NA GENOCID 1990-1994

Na univerzah so profesorji učili, da je napad edina rešitev in da mora zato, da bo nekoč mir v Ruandi, nekdo umreti, nekdo izumreti. Priprave so se začele. Število tutsijevskih vojakov je s pet tisoč naraslo na petintrideset tisoč. Bili so oboroženi z modernim orožjem.³² Največji poudarek pa je bil na organiziranju paravojaške organizacije *Interahamwe*. Sestavljali so tudi seznam vseh, ki so bili v opoziciji, kot tudi vseh, ki so bili sumljivi, skeptični, liberalni. Pisno širjenje klana Akazu je bil časopis KANGURA, glavni organ pa radio MILLE COLLINS³³ (glej Kapušciński 1998: 180).

Maratonska mirovna pogajanja so se pričela v Tanzaniji v mestu Aruša aprila leta 1992 in se nadaljevala vse do avgusta leta 1993. Pogajanja so še bolj razburila skrajneže v Habyarimanovi stranki, ki so se bali, da bi izgubili moč in vpliv, če bi v Ruandi uvedli demokracijo in večstrankarski sistem. Vsa prizadevanja so bila usmerjena v to, da se zaustavijo mirovna pogajanja (glej Ball 1999: 162).

Od neodvisnosti naprej so se Hutujci bojevali z močjo oblasti in vojsko, zato rešitve nikakor niso videli v demokraciji. Z vojaško zmago so si pridobili ugled in ponos, demokracija pa bi jih po njihovem mnenju le združila z nasprotniki. Sovraštvo med Tutsiji in Hutujci izvira še iz predkolonialnega časa, v kolonialni dobi pa so kolonizatorji nasprotja le še zaostriili.

Njihove nočne more so se uresničile, ko je predsednik Habyarimana podpisal mirovno pogodbo avgusta 1993. V pogodbi je bilo določeno, da si oblast delijo tutsijska manjšina ter hutujška opozicija z ustanovitvijo tranzicijske vlade v sedemintridesetih dneh po podpisu pogodbe. Tranzicijska vlada naj bi obstajala dvaindvajset mesecev, medtem pa bi bile svobodne volitve. RPF naj bi se združil s FAR in glede na določila mirovne pogodbe naj bi mir v Ruandi vzdrževali Združeni narodi. Podpisani protokol tudi dovoljuje vsem ubežnikom vrnitev v domovino, še posebej Tutsijem. S podpisom mirovne pogodbe je Habrayimana spravil v bes skrajneže, vodje vojske Zero Network ter *Interahamwe*, ki so nemudoma začeli izvajati genocid nad Tutsiji, ker so menili da je

³² Material in orožje so dobili iz Francije, Južne Afrike in Egipta; Francija je dajala tudi navodila (Kapuščinski 1998: 180).

³³ Z leti je Ruanda postajala vse bolj zasebna posest predsednikove žene Agate Habyarimana in njenih treh bratov, Sagatawa, Seraphina in Zeda. Agata je z brati pripadala klanu Akazu. To ime je postalo skrivni ključ, ki bi lahko odprl marsikatera vrata skrivnostnega ruandskega labirinta (Kapuščinski 1998: 174). Klan Akazu po kinjarvandsko pomeni "majhna hiša". Aghata je imela močan vpliv v ozadju moža ter z pomočjo svoje družine, ki je imela zveze s pomembnimi hutujskimi politikami (internet 1).

to edina rešitev, da zaustavijo mirovna pogajanja (glej Ball 1999: 162). Po obdobju kolonizacije, v katerem so jih Belgijci naščuvali drugega proti drugemu in so zato živeli v nenehnem tekmovanju in boju za oblast, Tutsiji in Hutujci leta 1993 še niso bili pripravljeni zakopati dediščino kolonializma in se združiti.

Junija 1993 je Varnostni svet Združenih narodov izdal resolucijo o ustanovitvi Opazovalske komisije Združenih narodov Uganda - Ruanda (UNOMUR = United Nations Observer Misión Uganda-Ruanda), ki so jo sestavljali opazovalci in vojaki, stacionirani na meji med državama. Avgusta 1993 je generalni sekretar Združenih narodov poslal v Ruando enoto 2500 moških, vojakov Združenih narodov, da bi spremljali izvajanje mirovne pogodbe iz Aruše. UNAMIR (United Nations Assistance Mission for Rwanda), ki so ga sestavljali vojaki iz Belgije, Bangladeša in Zaira, je oktobra 1993 počasi začel pošiljati svoje vojake v Ruando, kjer naj bi služili do 22. junija 1994. Dogovori mirovne pogodbe niso bili izvedeni. FAR je nadaljevala z usposabljanjem svoje specialne enote *Interahamwe* za okrutne naloge. Radijske postaje, lojalne hutujski vladi, so še naprej predvajale govore, v katerih so spodbujali Hutujce k pobijanju Tutsijev (glej Ball 1999: 162).

5.7 GENOCID Z MAČETAMI 1994

Čeprav so bili Tutsiji manjšina in od samostojnosti Ruande naprej tarča pobojev, velja za uradni začetek genocida 6. april 1994 (Keane v Ball 1999: 164). Mirovni dogovor je bil podpisan v Tanzaniji med tutsijskimi uporniki ter predsednikom Habyarimanom. Tega dne je bil predsednik umorjen, milica pa je dala znak po radijskih postajah. Glasil se je: Posekati visoka drevesa. Tako se je začela vojna (film; Terry George, *Hotel Ruanda*: 2004). "Neznani storilci" so sestrelili letalo predsednika Habyarimana, ko je pristajalo v Kigaliju na povratku s podpisa pogodbe s sovražnikom. Sestreljeno letalo je bilo znak za začetek pokola nasprotniko režima (glej Kapušciński 1998: 180-181).

Ko se je predsednik Habyarimana vračal z mirovnih pogovorov v Aruši, je bil z njim v letalu tudi burundski predsednik Cyprien Ntanyamia. Letalo sta sestrelili dve raketi pri pristanku na letališču v Kigaliju ob 8.30. zjutraj. V manj kot eni uri, ob 9.15 so *Interahamwe* začeli pokole. Sprva v Kigaliju, v nekaj dneh pa so se razširili po vsej državi. Uporabljali so "seznam mrtvih", ki so ga imeli pripravljenega že pred meseci, in z njim so hutujski skrajneži hodili od hiše do hiše, postavljali cestne zapore in pobijali vse hutujske nasprotnike, zagovornike človekovih pravic ter Tutsije. V nekaj dneh se je genocid razširil po vsej državi. Združeni narodi so nemudoma umaknili večino vojaških

sil. V Kigaliju je ostalo le 300 obupanih vojakov, ki so lahko le mirno stali in opazovali grozoto genocida, ki se je odvijal pred njihovimi očmi. V le nekaj dneh je bilo ubitih nekaj sto tisoč Tutsijev v lastnih domovih, ob cestnih zaporah ... (glej Ball 1999: 163).

Hurikan smrti, ki se je pričel aprila 1994, je v šestih tednih, od drugega tedna aprila do tretjega tedna maja, pobil 80 odstotkov žrtev. Glede na štetje mrtvih (več kot 800.000 v 100 dneh) je bilo število dnevno ubitih vsaj petkrat večje od števila v nacističnih taboriščih (glej Prunier 1995: 261). Namen genocida z mačetami je bil, da bi Tutsije popolnoma izbrisali iz Ruande, tako dokončno, da tudi njihovi otroci ne bi vedeli, kakšni so bili Tutsiji, in bi informacije o njih našli lahko le še v zgodovinskih knjigah.

Že do leta 1992 so hutujski skrajneži pripravili aparat za genocid leta 1994. V dveh letih pred genocidom so bili Hutujci tarča pranja možganov in manipulacije. Večina Hutujcev je bila nepismenih in je, značilno za njihovo tradicijo, verjela vse, kar so jim rekly oblasti ter nadrejeni, četudi je bilo precej neverjetno (glej Ball 1999: 164). Njihova nepismenost je posledica dolgoletnega neizobraževanja, v nasprotju s privilegiranimi Tutsiji, ki so jim kolonialisti omogočili izobrazbo.

Hutujcem so bili tutsijski vojaki RPF predstavljeni kot stvori z drugega planeta, z repi, rogovi, štrlečimi ušesi in rdečimi očmi, ki se svetijo v temi. Kdor je bil njihov sokrivec, je bil obsojen, da je zli stvor (glej Prunier 1995: 142). Organizacija genocida je bila v hutujskem režimu; to so bile "politične, ekonomske in vojaške elite, ki so se odločile prek različnih ideologij in materialne motivacije upreti drastični politični spremembi, ki jim je pretila" (Prunier 1995: 241-242).

Prve žrtve genocida so bili "izbrani" sovražniki: politični nasprotniki, zmerni člani vlade, učitelji, intelektualci, novinarji, strokovnjaki in njihove družine ter vsa podeželska administracija. Cilj je bil: uničenje celotne družbene skupine "rasnih nezemljanov" (glej Ball 1999: 165).

Enako se je zgodilo v prejšnjih genocidih. Prve tarče so bili zmerni meščani, politiki in verski voditelji. Kdor je bil osumljen simpatiziranja z RPF, je bil izdajalec in zato nemudoma umorjen. Pokol so izvršili lokalni *Interahamwe*, lokalna policija, sosede ali celo duhovniki (glej Fiel 1998: 7).

5.8 TRAGIČNOST GENOCIDA IN DOGODKI PO NJEM

Ko je RPF zavzel Kigali, je razglasil enostransko prekinitev napadov in takoj oblikoval vlado narodne enotnosti, ki je vključila Hutujce in Tutsije. Pasteur Bizimungu je bil izbran za predsednika Republike Ruande (glej Ball 1999: 169).

Žalostni preobrat usode je sledil, ko je RPF dobil oblast in so postali ubežniki Hutujci. Na tisoče jih je zbežalo iz Ruande, večina v Zaire in Burundi. Ko se je državljanska vojna končala in je bila oblikovana vlada narodne enotnosti, so vse Hutujce, vojak in voditelje, ki niso dovolj hitro zbežali iz Ruande, aretirali in so bili priprti vse do sojenja. Leta 1999 je na sodno razpravo čakalo 150.000 Hutujcev. Več kot 1.5 milijona pa jih je zbežalo v sosednje države v samo dveh tednih v začetku julija 1994. Med njimi je bilo tudi veliko hutujskih voditeljev genocida in večina generalov FAR-a (Krishna Kumar v Ball 1999: 170). Po letu 1996 se je veliko vojakov FAR vrnilo iz Zaira (danes Republika Kongo) in Burundija v Ruando z namenom, da napadejo vasi Tutsijev ter jih pobijejo. Tarča FAR so bili predvsem tiste skupine Tutsijev, ki so bili v Aruši in so pričali proti hutujskim voditeljem, obtoženim za genocid in zločin proti človeštvu. Tako so leta 1998 hutujski uporniki, oboroženi z mačetami in palicami, pokončali 110 ljudi v severnem delu Kigalija. Krvavo nasilje v Ruandi se je nadaljevalo (glej Feil 1998: 49).

Ruanda je bila vse od začetka neodvisnosti politično zelo nestabilna, kar se je kazalo v ravnanju političnih elit in vojske, ki so med seboj obračunavale z menjavami na oblasti. Vsaki menjavi so sledili hudi boji in maščevanja. Vzroki politične nestabilnosti, kot sem že omenila, izhajajo iz dobe kolonializma. Silam Združenih narodov je bilo naročeno, da za vsako ceno zaščitijo sebe, četudi to pomeni mirno gledati, kako pijani nasilneži pobijajo žene in otroke. Tutsiji, ki so imeli denar, so si lahko kupili smrt s strelnim orožjem, tiste, ki ga niso imeli, pa je čakala grozovita usmrtitev z mačeto, kamenjanjem ali sežigom ... V treh mesecih je umrlo med 500.000 do 800.000 ljudi, predvsem Tutsijev, in več kot 2 milijona Ruandčanov je pobegnilo v sosednje države. V treh mesecih je bila storjena v Ruandi večja človeška tragedija kot v vseh štirih letih vojne v nekdanji Jugoslaviji (glej Ball 1999: 166).

Tutsiji niso bili varni pred nikomer. Niso se mogli zateči ne v šole, cerkve ne v bolnišnice se, ker so bile te glavna tarča pobojev. Največ se jih je zgodilo prav v cerkvah in cerkvenih ustanovah (Keane v Ball 1999: 167). V primerjavi z Jugoslavijo, kjer so bile tri različne, velike, koncentrirane in med seboj ločene etnične skupine, je bilo v Ruandi veliko težje, saj je bilo ljudstvo homogeno. Tutsiji in Hutujci so živeli skupaj in so bili porazdeljeni po vsej državi. Bili so v nenehnih medsebojnih odnosih, torej so bili nenehni spopadi med njimi neizogibni. Hutujski morilci so storili vse, da bi čimbolj ponižali Tutsijske žrtve. Kot njihovi predniki so tudi *Interahamwe* pogostokrat prisilili Tutsije, da pobijejo svoje lastne družinske člane (glej Ball 1999: 167-168).

5.9 ZATISKANJE OČI PRED GENOCIDOM

Pomembne svetovne sile in mednarodna skupnost niso ukrepale in tako niso preprečile genocida v Ruandi. Kljub informacijam in priporočilom generala vojske Združenih narodov v Ruandi niso poslali pomoči, s tem pa so dali prosto pot hurikanu smrti v Ruandi, ki je v stotih dneh terjal 800.000 žrtev.

Žalostno je, da so Združeni narodi januarja 1994 vedeli za »seznam mrtvih« ter za načrt iztrebitve Tutsijev in zmernih Hutujcev, vendar so se raje odločili, da se ne odzovejo. Njihov molk in odsotnost so vodili do genocida tri mesece pozneje (Ball 1999: 163).

Genocid bi lahko preprečili, če bi Združeni narodi upoštevali priporočila poveljnika vojske v Ruandi, generala Romea Dallaira³⁴. Ko se je genocid aprila 1994 pričel, je general Dallaire zaprosil Združene narode za 2500 vojakov, s katerimi bi zatrli poboje, preprečili genocid. Njegovo prošnjo Varnostni svet zavrnil (O. Barry 1977: 76).

5.10 MEDNARODNO KAZENSKO SODIŠČE RUANDA

Glede na priporočila komisije Združenih narodov ter prošnje nove vlade v Kigaliju je Varnostni svet Združenih narodov novembra 1994 podal predlog za Mednarodno kazensko sodišče za Ruando oz. International Criminal Tribunal, Rwanda (ICTR). S pristojnostjo za zločine genocida, druge zločine proti človekovim pravicam ter dejanja in kršitve Ženevske konvencije je 18. decembra 1994 Varnostni svet sprejel Resolucijo 955 kot osnovo za ICTR, ki določa:

»... tožiti osebe odgovorne za genocid in za druge hude kršitve humanitarnega prava na ozemlju Ruande, ter državljane Ruande, odgovorne za genocid in druge podobne kršitve, storjene na ozemlju sosednjih držav med 1. februarjem 1994 in 31. decembrom 1994« (Ball 1999: 171).

Druga resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov iz leta 1995 pa določa sedež ICTR, in sicer V Aruši v Tanzaniji. Lokacija ICTR, ki so izbrali predvsem iz političnih in simbolnih razlogov, se je izkazala za velik problem, kajti Aruša je bilo mesto s

³⁴ Januarja 1994 je Dallaire poslal nujno sporočilo, v katerem je podrobno opisal načrt Habyarimanovega režima za uničenje Tutsijev. Dallairu je ovaduh, ki je sam sodeloval pri registriranju vseh Tutsijev v Kigaliju, pripravljaj seznam in uril *Interahamwe* za poboj Tutsijev, povedal vse o hutujskem načrtu, da izzovejo »državljansko vojno« ter prisilijo Belgijo, da umakne svoje vojake. V tem istem sporočilu je zaprosil za dovoljenje, da izvede racijo v vojski *Interhamwe*, skriti v Kigaliju, ter za evakuacijo ovaduha in njegove družine iz Ruande. Njegovo prošnjo so Združeni narodi zavrnili. Tri mesece kasneje je ovaduhovo svarilo postalo resničnost (glej O. Barry 1977: 76).

140.000 prebivalci in izredno težko dostopno, zato je bilo v času sojenja težko priti v Arušo. Poleg tega je imela še številne druge slabosti, kot so premajhno število osebja, slaba pripravljenost za sojenje, slabo financiranje itd. Nekateri so menili, da je bila ICTR v senci njene sestre ICTY (International Criminal Tribunal, Yugoslavia) (Ball 2002: 171-174).

5.11 ODZIVI MEDNARODNE SKUPNOSTI

Mednarodna skupnost je bila sicer aktivnejša pri zagotavljanju varnosti v Ruandi kot v Ugandi. A je bilo mednarodno posredovanje prepozno. V času krize in ko je bilo še mogoče zaustaviti genocid, so Združeni narodi umaknili svoje čete iz Ruande in odtegnili pomoč, ki so jo zahtevali še pred genocidom. ZN se ni odzval na prošnje zaradi zavzetosti z drugimi konflikti, premajhnega interesa za Ruando itd. Namesto da bi ZN poslal ali vsaj pustil svoje čete v Ruandi, jih je v času genocida umaknil. Do maja so reportaže in novice iz Ruande vzbudile veliko pozornost svetovne javnosti. Odziv je bil ogorčenje in kritike ZN, ki je moral še enkrat premisliti. Znova so poslali svoje čete v Ruando. A bilo je prepozno. Kri je bila prelita že v prvih šestih tednih (glej Ali in drugi 1999: 77-78).

5.12 ZAKLJUČNA OCENA

Od leta 2003 je politično stanje razmeroma stabilno. ICTR je obravnaval že precej obtožb, a še vedno veliko obtoženih čaka na sojenje. Kljub izboljšanju položaja v Ruandi spomin na grozote v času genocida ne bo nikoli zbledel. Ravnanje velikih sil v tem času nas spomni na obdobje kolonializma, kajti kolonialne sile so povzročile, da so se konflikti med skupinami v postkolonialni Ruandi še zaostri. Prispevali so k politični, ekonomski, družbeni in kulturni nestabilnosti. Ko pa se je Ruanda spoprijemala z negativno dediščino kolonializma in je potrebovala pomoč pri umiritvi konfliktov, ni bila deležna mednarodne pozornosti.

6. ETNIČNI KONFLIKT V UGANDI

6.1 EKVATORIALNA DEŽELA

Uganda je srednje velika država. Leži v vzhodnem delu Afrike in meji s Sudanom na severu, Kenijo na vzhodu, Tanzanijo na jugu, Ruando na jugozahodu ter Demokratično republiko Kongom na zahodu. Uganda si s Kenijo in Tanzanijo deli Viktorijino jezero, ki je za prebivalce na tem območju pomemben vir preživetja. Uganda ima dobrih 25 milijonov prebivalcev, njihov uradni jezik sta angleščina in svahili (glej Atlas Afrike 2006: 97). Glavno mesto je Kampala. Prevladujoče vere so katoliška (33 %), protestantska (33 %) in muslimanska (16 %). Največja etnična skupina je Baganda (17 %) (Internet 2).

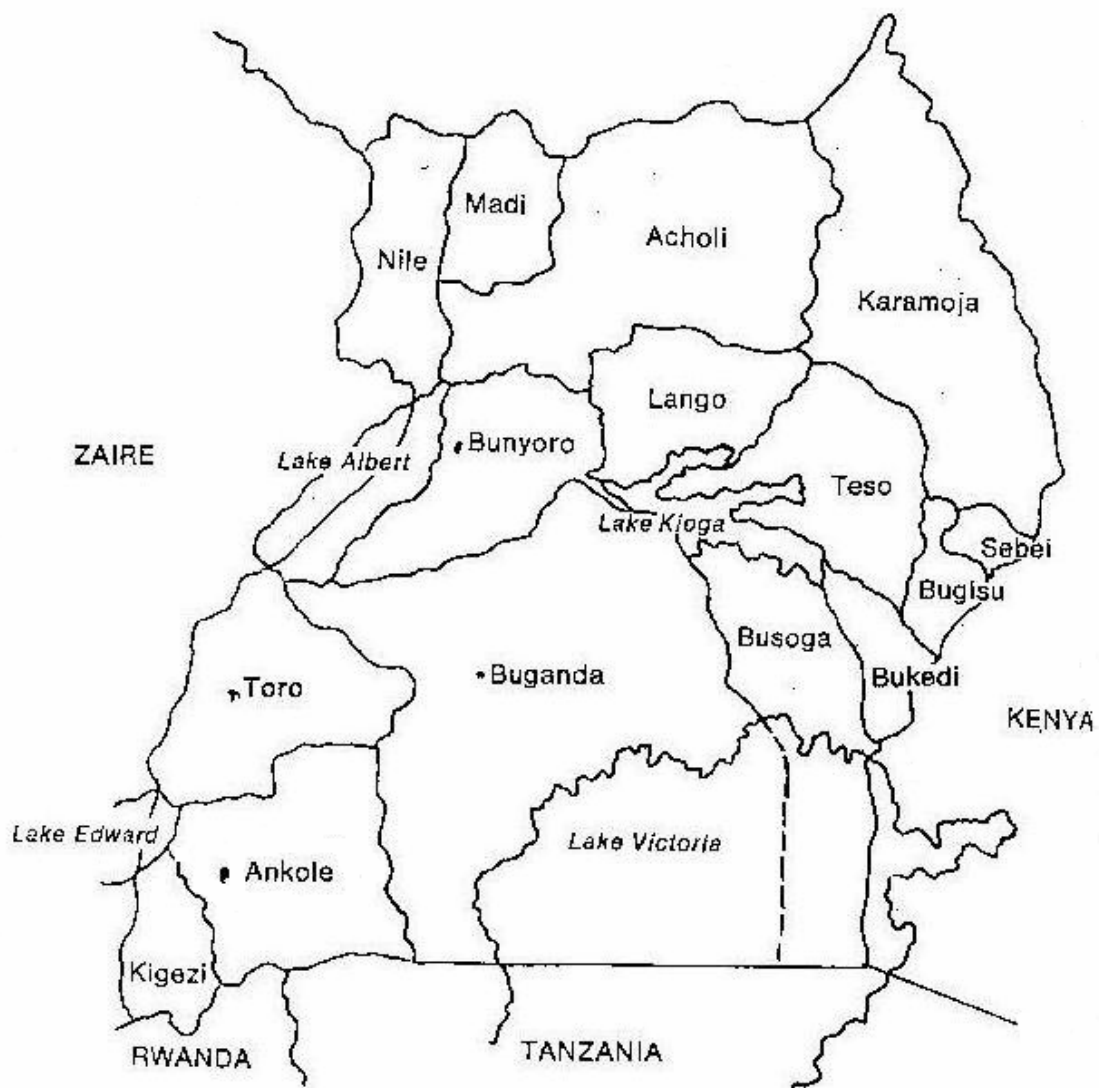
Temelj gospodarstva je poljedelstvo. Gojijo predvsem kavo bombaž in čaj. Na severozahodu se prebivalci ukvarjajo večinoma z živinorejo, na jugu ob jezerih pa z ribolovom (glej Atlas Afrike 2006: 97).

6.2 KRALJESTVA UGANDE

Država, današnja Uganda, je umetna stvaritev kolonialistov. Tudi ime je kolonialna skovanka, izpeljana iz imena Buganda (glej sliko 6.2.1), ime največjega kraljestva, ki je padlo pod angleškim kolonialnim vladanjem. V državi, ki je leta 1890 postala angleški protektorat, so na jugu države živeli pripadniki jezikovne skupine bantu, kot so Baganda in Banjakole. Druge bantujske skupine so bili Basoga na vzhodu in Bakiga na jugozahodu. Na severu so prebivalci (npr. Ačoli, Langi) govorili enega od nilotskih jezikov. Prebivalci na severozahodu pa so govorili enega od jezikov osrednjih sudanskih etničnih skupin (glej Internet 5).

Spodaj na sliki 6.2.1, vidimo, kako je bila Uganda razdeljena na pokrajine, ki so jih naseljevale številne različne etnične skupine. Vse dokler niso Britanci postavili arbitrarnih meja. Namreč, Kyoško jezero je veljalo za umetno ločnico, ki je ločevala severne nilotske etnične skupine od južnih bantujskih. Kar je bilo više od Kyoškega jezera, je bilo z mejo ločeno od juga. Sčasoma je sever zaradi kolonialne politike v razvoju vedno bolj zastajal za jugom.

Slika 6.2.1 : Zemljevid pokrajin v Ugandi

Vir: Ki-Zebro, Joseph (1977): Zgodovina črne Afrike. Ljubljana: Založba Borec.

Oliver Fageu (v Kordič 2005: 518) pripoveduje, da je »pred prihodom Britancev na današnjem ozemlju Ugande živel 30 različnih etničnih skupin z lastnim jezikom, kulturo in družbeno organizacijo. Leta 1894 je kraljestvo Buganda uradno postalo britanski protektorat. Zaradi tekmovalnosti protestantskih in katoliških misijonarjev je Uganda v tem času dobila veliko bolnišnic in šol. Evropski denar prinese tudi železnico, ceste in industrijski razvoj.

To so redke pozitivne lastnosti kolonialne dediščine verskih misijonarjev.

6.3 KOLONIALNO OBDOBJE - PEČAT BRITANSKEGA VLADANJA

Ob začetku kolonializma so raziskovalci in misijonarji sprva prodirali na sudanskem severu, nato pa so potovali ob reki Nil proti jugu v tako imenovano »srce južne Afrike«. Kolonialne oblasti so razdelile »plemenska« administrativna okrožja glede na skupni jezik in jih imenovali po plemenu, ki je ta jezik govorilo. Kasneje, ko so jezikoslovci začeli razlikovati, klasificirati in kategorizirati jezike na kolonialnem ozemlju Ugande, so ločili južne bantujske, severne nilotske ter severovzhodne ponilskohamitske jezike (glej Reyna 1999: 112). Kolonialisti so vzpostavili nelogične meje in se niso ozirali na etnično zgodovino prebivalcev. Med trideset različnih etničnih skupin so postavili arbitrarne meje, združili skupine, ki vse niso imele dobrih medsebojnih odnosov, hkrati pa so ločili že v predkolonialnih kraljestvih izoblikovane skupine. To je povzročilo nenehne spore med etničnimi skupinami in napetosti, še posebej v postkolonialni dobi, ko so se morale pri oblikovanju nove neodvisne države spopadati z medsebojnimi etničnimi trenji. Kolonialisti so si v Ugandi, na račun arbitrarnih mej, olajšali upravljanje administrativnih območij in si hkrati z neenotnostjo etničnih skupin in njihovimi medsebojnimi spori zagotovili, da ni prihajalo do enotnih, organiziranih uporov.

Angleži so si za svojo privilegirano etnično skupino izbrali ljudstvo Baganda iz pokrajine Buganda, ki leži na jugu Ugande. S tem, ko so ves kapital vlagali v jug, izobraževali le prebivalce juga in še to v angleško korist, ter s tem, ko so temu bantujskemu ljudstvu omogočili več kot osnovne življenjske razmere, so Angleži krepili svojo oblast. Prek posredne uprave so po svoji volji upravljali Ugando.

Ker je Buganda dobila od Velike Britanije večjo administrativno avtonomnost kot ostale regije, jo je to ločilo od njih. J. Okuku (2002: 12) še globlje obravnava ta problem. Pravi, da je bila Buganda privilegirana v političnem, ekonomskem in socialnem pogledu. V

času kolonialnega osvajanja so bugandski oficirji naseljevali kraljestvo Banjoro, severni in vzhodni del države. Na teh območjih so opravljali dolžnost poglavarjev. Vendar pa je kolonialna politika ustvarila politične težave, ki so v Ugandi še danes navzoče. Ta politika je v očeh drugih koloniziranih etničnih skupin predstavila bagandske poglavarje kot sovražnike, sebe pa skrila v ozadje kot nevidno in neškodljivo. Politični sistem Ugande je bil piramida moči, ki je temeljila na rasi. Buganda je tu zavzela poseben, privilegiran status. S tem je rasla neenotnost med severom in jugom, ki je kmalu prerasla v sovražnost in maščevanje.

Druge etnične skupine so Bugando videli drugačno. Posebej še skupine na severu, ki je bil vse manj razvit in je veljal za vir poceni delovne sile. Na ta način je angleška posredna uprava ločila tradicionalno politično strukturo od izobražene elite na jugu in s tem počasi ustvarjala spore med severom in jugom, ki so kasneje prerasli v dolgoletne vojne konflikte. Zaradi neenakomernega razvoja dežel pod Britanci sta se v času kolonializma pojavili dve vrsti konflikta med etničnimi skupinami teh dežel, usodni za poznejšo zgodovino Ugande.

Prvi konflikt smo že omenili in sicer rast etničnega rivalstva, predvsem med bantujsko in nilotsko jezikovno skupino. Ker so bili Angleži bolj naklonjeni prebivalstvu na jugu, predvsem Bagandom, so jim dajali administrativna in trgovska delovna mesta.³⁵ Prebivalci severa, predvsem Ačoli, pa so izrabili edino preostalo priložnost in uspeli v vojski (HRR 1989: 4). Tako je Anglija južni del spremenila v plantaže za izvozne pridelke (Buganda, Busoga in Ankole). Industrijo nasadov pa so na severu skušali preprečiti. Delavci na jugu so bili tako kmetje kot migranti, poceni delovna sila, ki je prišla večinoma s severa, zahodnega dela ob Nilu, Kigezija in Ruande. Na severu pa so kolonialisti izurili predvsem pripadnike skupin Ačole in Lango za vojake, policiste kot tudi za delavce v tovarnah in na plantažah na jugu (glej Mamdani 1983: 10). Poleg tega so kolonialisti vnašali razlike tudi v socialni infrastrukturi, kot so šole in bolnišnice, ki so bile večinoma vse v Bugandi. Razporeditev šol po Ugandi ni bila pravična, kajti leta 1920. je bilo v Bugandi 386 šol, v zahodni provinci 44 in v vzhodni provinci 42. Na severu Ugande pa skoraj nobene (Kabwegyere v Okuku 2002: 13). Taka kolonialna politika je samo še poglobljala etnične in regionalne delitve. A to še ni bilo najhujše.

³⁵ » V preobratu stoletja, ko dosežejo vrh navdušenja za kapitalizem, osvajanje in razvoj, je Buganda izstopala kot država na lovu za trgi, izobrazbo, predvsem pa je bila posebna glede zavedanja o denarju« (Reyna 1999: 112). Ostalo prebivalstvo Ugande je v tem pogledu močno zaostajalo.

Prebivalce na severozahodu so etnično kategorizirali kot »bakede« (nagi). Ti nomadi in divjaki so bili živo nasprotje Bagandom, ki so bili oblečeni in civilizirani. V očeh angleške administracije je imela Buganda dobro vojsko, kot so jo imeli tudi Angleži sami. Na neki način so Angleži imeli Bagande za »ljudi bolj naše sorte« (glej Reyna 1999: 112). Zato so si jih izbrali za privilegirano skupino, prek katere so upravljali Ugando.

Izvor drugega konflikta je bil verski. Arabski trgovci so prinesli islam v to pokrajino v devetnajstem stoletju. Od leta 1870 dalje pa je bilo močno rivalstvo med angleškimi protestantskimi in francoskimi rimskokatoliškimi misijonarji.

Glavni namen misijonarskega dela je bil zlomiti bojovniško izročilo domačih plemen. S pridiganjem in prigovarjanjem so izkoreninjali stare običaje in navade, zlasti tiste, ki so bile v nasprotju s krščanskimi nauki (glej Savnik 1960: 102).

S tem, kot sem že omenila, so kolonialisti zatrli vsako voljo domačinov po upor. Kolonializem s pomočjo misijonarstva in verska nasprotja so Ugandi prinesli boje in spopade. Ti so se začeli, ko so za angleškimi protestantskimi misijonarji leta 1877 prišli še francoski katoliški misijonarji.

»V Ugandi so imenovali katolike »bafranza« (nekaj francoskega) in protestante »baingleza« (nekaj angleškega)« (Južnič 1980: 80-81).

Savnik (1960: 103) to še naprej opredeljuje, in sicer, da so Afričani, ki so se spreobrili v protestantizem, postali v afriškem narečju skupina z nazivom *Wa-Inglesa* (angleška stranka), spreobrnjeni v katoliki pa *Wa-Franca* (francoska stranka), medtem ko so Afričane, ki so se zaradi pritiska trgovcev s sužnji pomohamedanili, nazivali *Wa-Islamu*.

Že delitev na protestante in katolike je vsiljena s strani kolonializma. To je še doprineslo k ločevanju prebivalcev Ugande. Tujci so kmalu začeli podžigati verske strasti, tako med seboj kot tudi med domačini. Po Savniku (1960: 103) je to povzročilo državljansko vojno, v kateri so pristaši domačega kralja Mwanga ubili protestantskega misijonarskega škofa Hamingtona. Protestanti in kristjani so zato pregnali kralja Mwanga in s tem premagali muslimane. Po tem sta se katoliška in protestantska stranka potegovali za oblast. Seveda so Angleži zmagali in tako zlomili moč skupin *Wa-Franca* in *Wa-Islamu*. Po tem uspehu je londonski parlament odobril posojila za graditev železnice od Indijskega oceana čez Kenijo v Ugando. Ta železnica je odprla novo poglavje v britanski kolonizaciji Vzhodne Afrike. Britanci so se pač trdno držali načela: »V kolonijah velja železnica več od topov, saj dlje nese.«

Po dolgotrajnih konflikatih, ko so Angleži odstavili Kabaka (kralja), ki je bil rimskokatoliške vere, so namesto njega določili za kralja njegovega sina, ki je bil vzgojen kot protestant. Tudi tu so kolonialisti izrabili posredno upravo v svojo korist. Verska delitev in rivalstvo sta se nadaljevala v čas neodvisnosti. Leta 1962 je protestantska stranka UPC (Uganda People's Congress) Miliona Oboteja oblikovala zavezništvo s Kabakovo stranko, da bi s tem preprečila izvolitev prevladujoče rimskokatoliške stranke DP (Democratic Party). Tako je Kabaka Mutesa II, protestant, postal prvi predsednik Ugande in Milton Obote prvi ugandski ministrski predsednik (HRC 1989: 4). Tudi tokrat so zmagali protestantski Angleži, a spopadi, ki so sledili, so bili bolj nasilni in posledice so bile toliko bolj krute.

6.4 NEODVISNOST IN PRVA LETA PO NJEJ

Tako kot belgijska v Ruandi je tudi angleška kolonialna administracija temeljila na sistemu indirektnega oz. posrednega vladanja prek kraljev in vladarjev ugandske aristokracije. Po letu 1950 so zrasle možnosti in želje po samostojnosti (glej Lunn 2006: 46).

Uganda je dosegla neodvisnost od Anglije 9. oktobra 1962. S seboj v neodvisno državo je prinesla tudi vsa nasprotja, ki so bila dediščina kolonializma. Prva vlada je bila koalicija stranke Miliona Oboteja UPC ter stranka kralja Mutese II Kabaka Yekka (KJ, kar pomeni »Edino kralj«). V naslednjem letu je s kraljem Bugande Muteso II postala Republika Uganda. Vlada se je morala ukvarjati s političnim problemom, ki je bil dolgotrajen spor med Bugando in kraljestvom Bunjoro zaradi tako imenovanih »izgubljenih okrožij«. Ta okrožja so prvotno pripadala kraljestvu Bunjoro, vendar so jih Angleži v času kolonializma dali Bugandi, v zahvalo za pomoč pri osvojitvi kraljestva Bunjoro. Po neodvisnosti je kolonialna vlada ta problem pustila novo nastali neodvisni vladi, da ga reši z referendumom. Referendum je bil, kot je zahtevala neodvisna ustava, leta 1964. Prebivalci dveh okrožij so volili za vrnitev okrožij kraljestvu Bunjoro. Ta demokratična rešitev etničnega problema je na eni strani povzročila sovraštvo med Bugando in Bunjorom, na drugi pa sovraštvo med osrednjo vlado in kraljestvom Buganda. Kraljestvo Buganda ni bilo zadovoljno s tem, kako je vlada Miliona Oboteja reševala ta problem. Sledil je razpad koalicije UPC/KJ, ki je bila ustanovljena ob neodvisnosti (glej Karugire v Okuku 2002: 16). Večstrankarski sistem je tako propadel kmalu po osamosvojitvi. Vendar pa enostrankarski sistem vseeno ni pripomogel k

rešitvi omenjenega etničnega problema, saj je bil to monopol moči elite, ki je bila kombinacija nekaterih verskih in etničnih skupin (glej Okuku 2002: 17). Milton Obote, pripadnik etnične skupine Lango, je vodil državni udar, v katerem je odstavil predsednika Muteso II, razveljavil ustavo ter vso moč prenesel nase (glej Lunn 2006: 46). Z opozicijo v Bugandi se je spopadel tako, da je poslal poveljnika Idija Amina in njegove čete, da napadejo Kabakovo (kraljevo) palačo. Pobili so na stotine prebivalcev Bugande, Kabaka Mutesa II pa je pobegnil v Anglijo, kjer je tri leta kasneje umrl. Tako je leta 1967 Milton Obote razglasil Ugando za enostrankarsko državo pod vodstvom UPC in odpravil vsa tradicionalna kraljestva (HRR 1989: 5).

Narodne volitve so bile načrtovane za leto 1971, v tem času pa je Obotejevo vladanje postalo izredno zatiralsko.

6.5 1971-1978, OBDOBJE DIKTATURE IDIJA AMINA

V času Obotejevega predsedovanja je Idi Amin postal namestnik poveljnika armade. Na tej funkciji si je prilastil ogromno bogastvo³⁶. Kot sem že omenila, so imeli častniki v tistem času izredno dobre plače. Idi Amin je zato želel svoje prednosti še povečati in si izboriti mesto predsednika.

Predsedniku Oboteju Aminova grabežjivost ni bila všeč, kajti tudi sam je neizmerno hlepel po dragotinah. Zato je od Idija zahteval poročilo, medtem pa je sam odšel v Singapur na srečanje premierov Britanske skupnosti. V njegovi odsotnosti pa so 25. januarja 1971 nenadoma vse ugandske vojašnice postale klavnice. Da je leta 1971 prišlo do državnega udara, je bilo krivo predvsem etnično in oblastniško rivalstvo med predsednikom Obotejem in njegovim vojaškim poveljnikom, Idijem Aminom. Ta je z udarom prevzel nadzor nad vojsko in se oklical za predsednika. Nato je nastopilo osemletno obdobje vladanja Idija Amina (glej Ogorevc 2003: 46).

Uganda se je v tistem času spopadala s politično nestabilnostjo, ki je omogočila vojaško vmešavanje v politično življenje in Idiju Aminu zeleni predsedniški položaj.

Ugandčani, predvsem tisti, ki so živeli v Bugandi, in tisti, ki so bili razočarani nad zatiralskim Obotejevim vladanjem, so podprli Amina in njegov državni udar (glej Okuku 2002: 21).

³⁶ Idi Amin si je prisvojil dragocenosti, kot so zlato, denar in slonovina (glej Ogorevc 2003: 46).

V času Aminovega vladanja je izbruhnilo grozovito nasilje. Amin je z vojniki svojega in nekaterih drugih sorodnih nilotskih plemen poklal množico vojakov iz plemen Lango in Ačola, ki so tvorili glavnino Obotejeve armade (glej Kordič 2005: 518). Ačoli in Langi so bili etnična tarča. Kmalu pa so postale tarča vse etnične skupine, vključno s prebivalci območja zahodnega Nila, Aminovega rojstnega kraja. Odstranil je vse, za katere je sumil, da bi bili kakršnakoli grožnja njegovemu režimu. Po nekaterih ocenah je bilo v času Aminovega vladanja pobitih od 100.000 do 500.000 ljudi (glej Okuku 2002: 21). Nedolgo zatem je Amin ukinil vsakršno politično aktivnost in večino državljskih pravic, razpustil je parlament, razveljavil ustavo ter zavladal s kapricioznimi odredbami (glej Kordič 2005: 518). Leta 1972 je samovoljno in večinoma nelegalno izgnal iz Ugande vse Azijce, ki so nadzorovali večino državnega poslovnega življenja ³⁷ (HRR 1989: 5). Kmalu pa je šel Idi Amin predaleč in se mu je zalomilo. Vojaški oficirji v izgnanstvu so skupaj z mladim Yowerijem Musevenijem poskušali izpeljati atentat na Amina že v septembru 1972, a jim ni uspelo. To je povzročilo poslabšanje odnosov s Tanzanijo. Leta okoli 1975 so bila leta kaosa in ekonomske krize. Napadi na Ačole in Lange so se nadaljevali v letih 1976 in 1977 (glej Lunn 2006: 47).

Osemletno krvoločno in neusmiljeno Aminovo vladanje se je končalo, ko je leta 1978 le šel predaleč. Po podatkih Human Rights Record (1989: 6) je leta 1978, da bi odvrnil pozornost od terorja in propadajočega gospodarstva, ukazal napad na Kagero na zahodnem bregu Viktorijinega jezera v sosednji Tanzaniji, ki jo je želel priključiti Ugandi. Vlada Tanzanije pa je udarila nazaj in napadla Aminovo vojsko. Najprej je porazila ugandske sile v Kageri, nato pa je prikorakala v Kampalo in postavila vlado z National Liberation Front (UNLF), ki je bila opozicijska stranka dotedanje vlade. Okuku (2002: 21) pravi, da je padec Aminovega režima, ki sta vrgla tanzanijska vojska TPDF (Tanzania People's Defence Forces) in ugandska gverilska vojska UNLF/A (Uganda National Liberation Front/Army), vzbudil upanje, da bi se stanje lahko normaliziralo.

Stanje se je sicer spremenilo, a sprememba je bila prav tako nasilna. Po državnem udaru maja 1980 je vlado nasledil prof. Yusufu Lule, ki je po Aminu vladal le 68 dni (glej Okuku 2002: 22).

³⁷ To je »sprožilo propad gospodarstva, infrastrukture, zdravstva in šolstva. Večina evropskih držav je prekinila stike z Ugando in uvedla tržni embargo. 100.000 ljudi je bilo umorjenih (Barbara Kordič 2005: 518).

Dejstvo, da je bila nova vlada nameščena od zunaj, ter hkrati kaos, ki ga je skoval Idi Amin, je povzročilo, da je imela Uganda naslednji dve leti nestabilno vlado, dokler ni na oblast zopet prišel Milton Obote.

Menjavanje diktatorjev in oblastnikov je značilno za politično nestabilnost po dobi kolonializma. Posledice so bile etnični konflikti z dolgoletnimi gverilskimi vojskovanji in številnimi državnimi udari.

6.6 MILTON OBOTE DRUGIČ NA OBLASTI (1980-1986)

10. decembra 1980 so bile v Ugandi večstrankarske volitve, na katerih je zmagal Milton Obote s svojo stranko UPC. Njegovi nasprotniki so trdili, da so bili volilni izidi ponarejeni v prid stranki UPC, zato so številne opozicijske skupine postale agresivne. Vrnitev Oboteja in UPC na oblast je povzročila mešane občutke pri prebivalcih. Museveni je začel organizirati upor, ustanovil je National Resistance Movement/Army (NRM/A), kot center osrednje in zahodne dežele (glej Lunn 2006: 47).

Negativne posledice kolonializma so hkrati z menjavanjem diktatorjev, ki so se borili le za svojo moč, povzročile, da je bil volilni zemljevid Ugande sedaj že skoraj natanko razdeljen na sever in jug, v Obotejevi vladi pa so prevladovali protestanti. Državna vojska Ugande je bila National Liberation Army (UNLA). UNLA je hitro postala nedisciplinirana in je privabljala mnoge brezposelne meščane in reveže. Vojaštvo je zato še bolj ropalo in kradlo civilnim prebivalcem. Že v letih 1979 in 1980 so vojaki UNLA na veliko pobijali in uničevali ob zahodnem območju Nila (rojstni kraj Idiija Amina). To se je nadaljevalo ves čas Obotejevega vladanja.³⁸ Največjo mednarodno pozornost pa je pritegnilo množično klanje v Luwerskem trikotniku, severozahodno od Kampale. Območje Luwero so izbrali opozicijski gverilci za središče uporov proti vladi. Tu so domačini večinsko zavračali Obotejevo UPC in so leta 1980 odločno podpirali gverilce. Yoweri Museveni je v tistem času izkoristil priložnost, ki je nastala zaradi napetih odnosov med Obotejem in Bugando, in pričel je gverilsko vojno proti Bugandi skupaj z NRA (National Resistance Army). Prebivalci Bugande so nasprotovali Obotejevi vladi zaradi spominov iz časa njegovega prvega vladanja, zato so dajali vso podporo vojski. Odziv vlade je bil brutalen, saj niso delali razlik med gverilci in prebivalci. Priprli, mučili, posiljevali ter pobijali so oboje. Koliko jih je umrlo v Luwerskem trikotniku, ni znano. Zunanje ministrstvo Združenih držav je ocenilo, da je

³⁸ Po podatkih Združenih narodov je bilo v letu 1983 v sosednjem Sudanu in Zairu 260.000 ubežnikov z območja zahodnega Nila. Verjetno pa je bilo število še večje (HRR 1989: 7).

bilo v letu 1984 ubitih od 100.000 do 200.000 ljudi. Do leta 1985 so moč UNLA spodkopali številni vojaški neuspehi. Mednarodne oblasti pa so vedno bolj pritiskale zaradi kršitev človekovih pravic (HRR 1989: 7-8).

Leta 1985 sta poveljnik Obotejeve vojske, general Okello Lutwa in poveljnik severne brigade, Bazillio Okello, odstranila Oboteja. Njegov padec je bil posledica sovraštva med Ačoli in Langi v vojski. Sovraštvo je nastalo zaradi poteze v prid Langom, Obotejevi etnični skupini (glej Okuku 2002: 23).

Nova vlada je izpustila veliko političnih zapornikov in dala ministrska mesta številnim opozicijskim skupinam, predvsem DP. Oblast je dobila zaradi pravnega političnega programa, v katerem je bilo določeno, da se pridružijo vladi vse politične in uporniške skupine. Čeprav se je večina uporniških skupin pridružila Okellu, je NRM³⁹ zavrnil pridružitve vladi zaradi premajhnega števila ministrskih mest, ki so jim jih ponudili. Sledili so mirovni pogovori v Nairobiju (Okuku 2002: 23). Varnost se je v Kampali poslabšala zaradi tekmovanja med vojaškimi skupinami, ki so nadzorovale različne dele mesta (HRR 1989: 9).

NRM/A⁴⁰ je imela do konca leta 1985 pod nadzorom večino dežele na jugu. V času mirovnih pogovorov v Nairobiju so potekale priprave NRM za vojaški prevzem oblasti. Ko se je NRA čutila dovolj močno je decembra prekinila mirovna pogajanja. Museveni je še zadnjič »porinil«⁴¹ proti glavnemu mestu in januarja 1986 je s svojo vojsko zasedel Kampalo. 25. januarja 1986 je Museveni postal predsednik države in vlade. Oblikoval je National Resistance Council (NRC) (glej Lunn 2006: 47).

Tudi tokrat je oblast prevzel vojaški poveljnik s svojo vojsko, ki je, namesto da bi poskusil ustanoviti demokratično državo in končati etnične konflikte, raje nadaljeval politično nasilje in povečeval lastno moči na oblasti.

³⁹ NRM (National Resistance Movement)

⁴⁰ NRM/A (National Resistance Movement/ Army)

⁴¹ Pogajanja med vlado in NRA so se začela v glavnem mestu Kenije, Nairobiju. Decembra 1985 je bil podpisan Nairobijski sporazum ob vnaprej predstavljenih pogojih za sodelovanje vlade in NRA. Na koncu NRA ni upoštevala sporazuma in je nadaljevala z osvajanjem glavnega mesta Kampale (HRR 1989: 9-10).

6.7 MUSEVENIJEVO VLADANJE, KONFLIKTI IN REKONSTRUKCIJA (1986-2005)

NRM/A je podedoval vse razdore in spletko, ki so mučile Ugando vse od njene neodvisnosti: etnije, delitev na sever in jug in vojska. Vlada NRM je, predvsem jugu države, vrnila zdravega političnega in ekonomskega duha. Idejo »nestranske« demokracije je uporabila, da si je zagotovila oblast. Posamezni člani opozicijskih DP (Democratic Party), UPC (Uganda People's Congress) in UFM (Uganda Freedom Movement) so bili v vladi, a je bilo njihovo delo omejeno. Njihovo sodelovanje v vladi je potekalo pod pogoji vlade, vključeni so bili kot posamezniki in ne kot predstavniki svoje politične organizacije (glej Okuku 2002: 23-25). Z Museveni jevim predsedovanjem se je življenjska raven državljanov občutno izboljšala, azijski podjetniki so se vrnil, Uganda pa je dobila podporo Mednarodnega monetarnega sklada, Svetovne banke in donacije različnih vlad (glej Kordič 2005: 518).

Po pripovedi Lunna (2006: 47) je bilo prvo, kar je Museveni ukrenil, odstranitev vseh aktivistov političnih strank, volitve pa so bile preložene vsaj za tri leta. Okuko (2002: 26) navaja, da je obdobje med letoma 1986 in 1989 predvsem utrjevanje moči in oblasti NRM. Kar nekaj vladnih ministrov iz opozicije je bilo aretiranih zaradi suma izdaje.

Največji varnostni problem, ki ga je imel NRM, je bila oborožena opozicija. Sestavljale so jo številne skupine, ki so delovale v severnem in vzhodnem delu države (HRR 1989: 24). Središče konflikta je bila uporniška skupina Lord's Resistance Army (LRA), ki je delovala brez določenih ciljev. Njen edini jasni cilj je bil strmoglavljenje trenutne vlade⁴². Civilisti, prebivalci severa, so bili posebna tarča LRA, saj so se odločili, da odstranijo vse Ačolije (lastno pleme), ki se bodo upirali protivladnemu delovanju (internet 4).

Ko je NRM/A prišla na oblast, je bila razlika očitna, vendar se je tudi sama sestava NRM/A z leti spremenila. Kmalu po tem, ko je prišla na oblast, so se začele vanjo vključevati tudi druge vojaške skupine, ki so jim manjkale stroga disciplina in vojaške izkušnje. Ta proces se je pospešil, ko se je začel konflikt na severu, avgusta 1986 (HRR 1989: 24).

⁴² LRA je oblikovala uporniško skupino, ki jo je l. 1987 vodil Joseph Kony. LRA je imela oporišča na jugu Sudana in je delovala predvsem v območju Ačoli do leta 2003, ko se je razširila tudi v območji Lango in Teso. LRA je pobijala svoje ljudi. Leta 1992 je njena moč upadla, saj je izgubila veliko privržencev. Sedaj sestavlja vojsko LRA 80% otrok, ki so jih ugrabili na severu Ugande (internet 3).

6.7.1 »NESTRANKARSKA« DEMOKRACIJA, ETNIČNOST IN REGIONALIZEM

Po navedbah J. Okukuja (2002: 32) je eden glavnih argumentov za konstrukcijo »nestrankskega demokratičnega gibanja«, ta, da se bodo s tem zmanjšali negativni vplivi etničnosti, vere in regionalizma v državni politiki. Po podatkih Nelsona Kasfira (v Okuku 2002: 32) je regionalna napetost od leta 1986, odkar je NRM prišla na oblast, narasla. Večina vplivnih politikov prihaja iz zahodnega dela, predvsem iz nekdanje politične enote, Nkole.

Praznine, ki so nastale v dobi kolonializma tako v politični stabilnosti kot v družbenem in ekonomskem sistemu, niso prispevale k lažji ustanovitvi demokratične Ugande v postkolonialni dobi. Namreč, vsaka nova oblast v neodvisni Ugandi se je morala spoprijeti z dediščino kolonializma, ki ni bila združljiva z željo voditeljev po moči in diktaturi, in tako je vsaki oblasti spodletelo pri ustvarjanju demokratične Ugande.

Ali bi bil konec »nestrankskega demokratičnega gibanja« lahko napoved prihoda pluralizma? Kot lahko sklepamo po zgoraj navedenih podatkih, so se razdori, ki jih je NRM podedoval ob neodvisnosti, še povečali in poglobili.

Po mnenju Okukuja (2002: 32-33) se je delitev na sever in jug še poglobila, in sicer zaradi taktike in vojaškega pristopa, ki ga je izbral NRM za rešitev vojne na severu⁴³. Po ugotovitvah Svetovne banke in Mednarodnega monetarnega sklada je prišlo tudi do neenakomerne porazdelitve ekonomskih virov v Ugandi.

Vse to, skupaj z neuspešno izgradnjo demokratične ureditve, ne daje upanja za pluralizem in mirno predajo oblasti v državi. Vse, kar smo doslej omenili, je Museveni ju služilo kot orodje, s katerim si je zagotavljal moč oz. oblast, ni pa bilo namenjeno za ustvarjanje demokratične ureditve (Kasfir v Okuku 2002: 33).

6.8 VOJNA NA SEVERU

Korenine vojne na severu segajo v čas kolonializma, ko so Angleži gospodarsko izkoriščali Ugando in so sever izkoristili kot poceni delovno silo, ki so jo potrebovali na gospodarsko razvitem jugu. Privilegiran odnos do prebivalcev juga je bil začetek delitve na sever in jug. Po neodvisnosti Ugande, ko so se menjali diktatorji, ki so se različno

⁴³ Več o vojni na severu v naslednjem poglavju.

spoprijemali z dediščino kolonializma, se je delitev še stopnjevala in etnični odnosi so se še zaostriili.

Okuku (2002: 33) je navedel tri glavne vzroke za vojno na severu:

- 1) militarizem NRM in prepričanje, da se konflikt lahko konča le z uporabo vojaške sile.
- 2) prepričanje NRM, ki vidi na prebivalce severa rasistično ter z željo po krvnem maščevanju
- 3) brezkompromisna LRA (Lord Resistance Army), brutalna neusmiljena uporniška vojska pod vodstvom Josepha Konyja. Na občasnih vdorih iz sudanskih oporišč v Ugando pušča za sabo trupla in razdejanje. Odgovorna je tudi za številne umore, posilstva in ugrabitve otrok, ki jih je izurila za vojskovanje proti vladi NRM.

Del taktike NRA pri zatiranju uporov je bil odvrniti privržence uporniških skupin (civilne prebivalce) s tem, da so jim uničili pridelke in zaloge hrane. To v drugi polovici leta 1988 v severnih in vzhodnih delih povzročilo pomanjkanje hrane. Konec oktobra 1988 je NRA izpeljala ofenzivo proti upornikom na območju Gulu (v predelu Ačoli) (HRR 1989: 26).

Vlada NRM ni skrivala prezira do mirnih rešitev za upore na severu. Pet let grozot, ki so se odvijale v Luwerskem trikotniku, ni bilo kaj hudega v primerjavi s petnajstletnim bojevanjem na severu. Takšno ravnanje vlade je dalo vedeti, da nima nikakršnih namenov poiskati mirno resolucijo za konflikte na severu (glej Okuku 2002: 34). V tem času je bilo na tisoče ljudi prisiljenih zapustiti svoje vasi in zbežati v taborišča. Delovanje enot NRA se je še poslabšalo in sledile so hude kršitve človekovih pravic (HRR 1989: 26).

3. junija 1988 je prišlo do mirovnega sporazuma med ugandsko vlado in Uganda People's Democratic Movement/Army (UPDM/A) (Brett v Okuku 2002: 34). Vendar so nato ugrabili oficirje, nekdanje upornike UPDA, ki so prestopili k NRA, in jih obtožili izdaje. NRA jih je zelo veliko držala v priporu, nekaj pa jih je tudi usmrtila. Torej le ni šlo za pravično in mirno rešitev konflikta na severu. Nasprotno, vojna je divjala še bolj. To je bila posledica nezaupanja Ačolijev do vlade NRM/A, saj so nekdanji pripadniki UPDA, ki so se kasneje priključili NRA⁴⁴, izginili brez sledu. Betty Bigombe⁴⁵ je imel leta 1993 z vlado ter Josephom Konyjem, 94 pogovorov. Po dolgotrajnih pogajanjih so leta 1994 končno sklenili mirovni sporazum. Vendar pa je LRA zahtevala šest mesecev

⁴⁴ Danes po imenu UPDF (Uganda People's Defence Forces) (glej Okuku 2002: 35).

⁴⁵ Državni minister za pomiritev odnosov na severu (Okuku 2002: 35).

časa, da svoje vojake pripelje iz oporišč v Sudanu. Predsednik Museveni, ki je že tako težka privolil v mirovni sporazum⁴⁶, je dal upornikom LRA ultimat: teden dni časa da pripeljejo svoje vojake nazaj, ali pa se jim slabo piše. Ironično, to se je res zgodilo na predvideni dan podpisa mirovne pogodbe. Mirovna rešitev konflikta je znova splavala po vodi. S tem se je enotedenski ultimat spremenil v nekajletnega, kajti vojna še vedno traja. Več kot 400.000 prebivalcev severa sedaj živi v »varovanih vaseh«, ki niso nič drugega kot priporniška taborišča (glej Okuku 2002 : 35).

Ko je poskus mirovnega pogajanja Betty Bigombe propadel, je etnični konflikt nadaljeval vojno. Leta 1994 je sudanska vlada začela oskrbovati LRA z vojaško opremo, medtem ko je vlada Ugande dala Sudanski ljudski osvobodilni vojski (Sudanese Peoples Liberation Army - SPLA)⁴⁷ vojaško pomoč. Tako je ugandska vlada dobila izgovor več, da se ni spuščala v mirovne pogovore z LRA. Zahod, predvsem Združene države, pa so na vse to gledale kot na fronto proti širitvi islamskega fundamentalizma v podsaharski Afriki in so pošiljale SPLA prek Ugande ogromne količine pomoči. Z novimi elementi vojne ekonomije in trgovanja z orožjem se je možnost za mir vedno bolj odmikala (Internet 3).

Museveni je še vedno na oblasti, čeprav mu očitajo kratenje človekovih pravic na severu države in nedemokratične spremembe ustave, ki mu omogočajo podaljševanje predsedniškega mandata (glej Kordič 2005: 518-519). Zadnje⁴⁸ predsedniške in parlamentarne volitve so bile decembra 2006, na katerih je dobil 59 % glasov (glej Lunn 2006: 49).

Zmaga na volitvah Museveniju znova omogoča, da nadaljuje tradicijo, po kateri se vlada in prebivalci juga niso zmenili za nevzdržne razmere na severu. Sever ni bil deležen nobene pomoči in je tako ostal na robu, tako zaradi vojne kot tudi zato, da so z njegovo nadaljnjo izolacijo prikrili pomoč, ki jo je dobival jug. Tako se dediščina kolonializma izraža v današnjih konfliktih na severu Ugande.

⁴⁶ Bil je pristaš obleganja severa in konflikta (Okuku 2002: 35)

⁴⁷ SPLM/A (Sudan People's Liberation Movement/Army) je uporniška skupina na jugu Sudana. Ustanovil jo je leta 1983 John Garang. SPL/A se je borila proti sudanski vladi vse do leta 2005, ko so podpisali mirovni sporazum, v katerem so določili, da se bo SPLM/A priključila državni vladi in postavila Johna Garanga za podpredsednika. Po tradiciji je bila SPLM/A zaveznica ugandske vlade in sovražnica LRA. Uganda je SPLM/A dala pomoč, kar je privedlo do tega, da je Sudan začel oskrbovati LRA z orožjem. Dal jim je tudi zaščito in leta 1994 je celo dovolil, da si LRA na jugu Sudana postavi oporišča (Internet 3).

⁴⁸ Guardian (v Okuku 2001: 37) je 9. marca 2001 objavil članek, v katerem je zapisano, da so bile volitve leta 2001 prva velika možnost za poraz Musevenija. Da se to ne bi zgodilo, je Museveni poslal na volišča vojsko, da nadzoruje volitve, in si s tem zagotovil ponovno izvolitev.

6.9 MEDNARODNA SKUPNOST IN DEMOKRATIČNI PROCESI V UGANDI

Od leta 1990 je veliko zahodnih donatorjev prispevalo pomoč za napredovanje demokratičnih procesov. Očitno je bilo utrjevanje ugandskega enostrankarskega sistema združljivo z željami donatorjev, kajti v zameno za donacije Ugandi niso postavljali hudih pogojev (glej Okuku 2002: 37-38). Po podatkih Human Rights Watch (1999: 145) so se mednarodne skupnosti očitno kar sprijaznile s kratenjem človekovih pravic v Ugandi in jih vidijo, kot manjši državni problem. Niti si niso prizadevali za resnejše pogovore z Musevenijem glede vladnega nasilja.

Očitna posledica kolonializma v Ugandi je prepad med razvitim jugom in nerazvitim severom. Ta problem razvitosti in nerazvitosti je mednarodna skupnost obravnavala kot interni problem Ugande, kljub temu da je evropska kolonizacija botrovala tej neenakomerni razvitosti.

Takšen odnos zahodnih donatorjev v devetdesetih letih je le oviral demokratični proces in mirovne rešitve konfliktov v državi. Skupine prebivalcev so postale zelo pesimistične glede mednarodne skupnosti in njene podpore demokratičnim procesom. Ugandčanom ni preostalo drugega, kot da se oprejo na notranje vire in potisnejo naprej demokratične procese (Okuku 2002: 38-39). Objektivno gledano pa so s tem možnosti za demokracijo precej zmanjšane. Glede na vse omenjene spore in konflikte, ki že leta težijo Ugando, je pot do demokracije še zelo dolga in trnova.

Odločnost NRM, da obdrži monopol nad oblastjo zapira vrata zahtevi po demokraciji. Tragičnost pa je v tem, da je Uganda vojaška, avtoritarna in etnično organizirana država, ki se opira na etnični šovinizem in se upira demokratizaciji državne oblasti (glej Okuku 2002: 39).

V začetku leta 2006 sta Uganda Core Group in Združeni narodi pritisnila na ugandsko vlado, naj ustanovi opazovalsko komisijo, ki bi poskušala najti rešitev za konflikt na severu. Za donatorje, vključno z Mednarodnim monetarnim skladom in Svetovno banko, je Uganda v zadnjem desetletju močna gospodarska sila (glej Lunn 2006: 53).

6.10 PRIHODNOST UGANDSKEGA ETNIČNEGA KONFLIKTA

Mnogi so verjeli, da se bo stanje na severu izboljšalo po podpisu mirovne pogodbe v sosednjem Sudanu in s pomočjo Mednarodnega sodišča za zločine. Januarja 2005 je bila podpisana dvostranska pogodba med Sudanom in vlado Ugande, v kateri je določeno, da se bo Uganda People's Defence Forces (UPDF)⁴⁹ borila proti vojski LRA na sudanskih tleh. Pol leta po podpisu mirovne pogodbe in kljub temu da so odstranili veliko poveljnikov LRA, se vojna na severu nadaljuje. Razlogi za nadaljevanje vojne so bili izredna mobilizacija LRA, ugrabitve otrok in odraslih, ki so bili prisiljeni služiti in so za LRA pomenili nenehno preskrbo s človeško delovno silo. Eden od vzrokov je tudi podpora sudanske vlade LRA, ki je, tudi po prenehanju te podpore, omogočila nadaljevanje vojne vsaj za desetletje. Še mnogi drugi razlogi so, ki nam dajo misliti, ali se ta vojna lahko konča z vojaško silo. Ali bi se konflikt končal, če bi premagali vojsko LRA? Ali bi se vojna končala, če bi bil Kony⁵⁰ umorjen ali na kakršen koli drug način odstranjen? Po vsem omenjenem še dejstvo, da Ačoliji čutijo zamer zaradi nepravilnega ravnanja NRM. Oropali so jih in jim odvzeli na tisoče glav živine, za kar krivijo NRM. Poleg tega so prepričani, da so jim poleg živine ukradli tudi zemljo, ker so jih preselili v taborišča. Živina in zemlja so namreč največje bogastvo Ačolijev. Za to niso nikoli dobili odškodnine. Sklepamo lahko, da bi tudi z zmago nad LRA, vlada ne mogla zadostiti Ačolijem in njihovi želji po pravici. Prebivalcei severa bi se sicer oddahnili ob koncu vojne, a resnični mir lahko zagotovijo le prijateljski notranji odnosi. Le to bi omogočilo normalno življenje naroda. Kajti ne le da so bili ljudje priča ugrabitvam in uboju lastnih otrok, sprijazniti se morajo tudi z neizobraženo generacijo v prihodnosti. Vse to so posledice dvajsetih let vojne in kolonializma. Če bo torej vlada vojaško zmago obravnavala kot konec vojne in si ne bo prizadevala za dialog in dogovore z Ačoliji, je možnost, da se bodo boji in upori nadaljevali, velika (glej Krock 2005: 3-7).

⁴⁹ UPDF (Uganda People's Defence Forces) je narodna vojska Ugande, oblikovana z ugandsko ustavo iz l. 1995. Njeno prejšnje ime je National Resistance Army (NRA). UPDF so skupine za človekove pravice (Amnesty International in Human Rights Watch) močno kritizirale zaradi vloge pri zlorabi človekovih pravic. Obtožili so jo tudi, da ni ustrezno varovala prebivalcev v taboriščih pred napadi vojske LRA (Internet 3)

⁵⁰ Ustanovitelj in voditelj uporniške vojske LRA.

6.11 ZAKLJUČNA OCENA

Vojna na severu in konflikti med vlado in uporniškimi gibanji še vedno niso končani. Ključno je ravnanje LRA in NRM, ki nepopustljivo segata le po vojaški rešitvi konflikta. Zaradi dolgoletne politične nestabilnosti vidijo edino rešitev v gverilskem vojskovanju in organizirani vojaški akciji. Rezultat je dolgoletna vojna, grozljive kršitve človekovih pravic, umori, ugrabitve ter diskriminacija in ponižanje prebivalstva. Vse to je taktika tako vlade kot uporniških gibanj. Zavračanje mirnih rešitev konfliktov ima dolgoročne posledice za narod in razvoj države.

Mednarodna skupnost je pri reševanju severnega etničnega konflikta v Ugandi odigrala skromno vlogo, kajti ni aktivno posegala v dogajanje. Razen pomoči gospodarstvu Ugande ni prispevala k umiritvi stanja. Občasno je pokritizirala politiko vladanja v Ugandi, sicer pa se je sprijaznila s stanjem na severu. Ni se želela pretirano vmešavati v notranje zadeve Ugande.

Težko razumemo, da Uganda, kjer se je kriza države tako visoko povzpela prav zaradi dediščine evropske kolonizacije, dobiva tako majhno mednarodno pozornost. Čeprav kriza ne ustreza formalnim merilom Združenih narodov za genocid, ni zato nič manj grozljiva. Skoraj dva milijona ljudi (90 % prebivalstva) je razseljenih po taboriščih, kjer jim primanjkuje hrane, širijo se bolezni in epidemije, zaščita pa je slaba. Več kot 250.000 otrok med sedmim in sedemnajstim letom je bilo ugrabljenih v mestih in taboriščih. Na stotisoče prebivalcev pa je bilo ranjenih ali ubitih (Internet 4).

7. SKLEPNA MISEL

Za diplomsko nalogo s to temo sem se odločila zato, ker sem si želela odgovoriti na vprašanje, kje je vzrok, da se v Afriki že desetletja bojujejo z etničnimi konflikti in spopadi.

Postavila sem si cilj, da bom poskušala odgovoriti na to vprašanje s pomočjo hipoteze, ki sem jo postavila v začetku naloge. Hipotezo, da je evropski kolonializem eden izmed vzrokov za etnične konflikte v Afriki 20. in 21. stoletja, lahko potrdim na podlagi sklepov in ugotovitev, ki sem jih pridobila z analizo posledic kolonializma v Afriki in primerjav z etničnim konfliktom na primerih Ruande in Ugande.

Svetovni konflikti vse pre pogosto izvirajo iz neenakosti in nepravilnosti, ki izhajajo iz obdobja kolonializma. Ta vzorec je najti v osrednjem in vzhodnem delu Afrike, predvsem v konfliktih in spopadih okoli Viktorijinega jezera. Ta del Afrike imenujemo tudi območje Velikih jezer. Tu so belgijski in angleški kolonialni voditelji izkoristili etnične in jezikovne razlike za svojo politiko posrednega vladanja, imenovano »deli in vladaj«. Ko pa so v začetku postkolonialnega obdobja zapustili kolonialna ozemlja, so za njimi ostale grenke rane in zamere med domačini, ki so začeli segati po različnih oblikah iskanja pravice in maščevanja. Večinoma so bila to gverilska vojskovanja med etničnimi skupinami.

Naj predstavim ugotovitve analize etničnega konflikta v Ruandi, ki pa ni le genocid iz leta 1994. Namreč, Tutsiji in Hutujci imajo dolgo zgodovino medsebojnih sovražnosti in sporov, vendar je konflikt, ki je leta 1994 prerasel v genocid, dosegel najvišjo stopnjo brutalnosti. To česar so kolonialisti krivi, je, da so medsebojno etnično sovražnost med njimi le še zaostri, ko so si izbrali privilegirano skupino in jo povzdignili v elito (Tutsiji), drugo pa odrinili na dno in jo označili za manjvredno (Hutujci). Belgijski kolonialisti so si želeli olajšati vodenje kolonije z uvedbo politike posrednega vladanja. S tem so vsilili tutsijski monopol nad javnim življenjem in pripravili prizorišče za nadaljnje konflikte. Že tako močno napete odnose med Hutujci in Tutsiji so Belgijci še poslabšali, ko so v času dekolonizacije na oblast začeli postavljati Hutujce. S tem so dali zagon preobratu katerega oblike so bile resnično brutalne, namen pa popolno izkoreninjenje dominacije Tutsijev. Hutujci so se želeli maščevati za vsa leta represije in ponižanja in tako je 1994. izbruhnil množični pokol z mačetami, krut in brezobziren genocid. Belgijski kolonialisti so v Ruandi vzdrževali in povečali etnično razlikovanje, ustvarjali so ekonomske in politične delitve med Hutujci in Tutsiji. Najprej z delitvijo ozemlja, pri čemer niso upoštevali pomena etničnosti, nato pa s privilegiranjem Tutsijev

in kasneje Hutujcev dosegli, da sta se skupini, ki imata isti izvor, jezik in kulturo, hoteli med seboj izničiti.

V Ugandi pa ni živela le ena etnija kot v Ruandi. Pred prihodom Britancev je Ugando poseljevalo 30 različnih etničnih skupin. Te so kolonizatorji ločili, ko so postavili arbitrarne meje pokrajin. S tem so povzročili etnične napetosti med skupinami, ki so bile po novem prisiljene živeti skupaj. Do leta 1986 je Uganda doživela vrsto političnih pretresov z vojaškimi, državnimi udari v letih 1971, 1979 in 1985, vojno s sosednjo Tanzanijo v letih 1978-79 in državljansko vojno v letih 1981-85. Glavni vzroki teh turbulenc so v regionalni, etnični in verski neenakosti, ki so jo povzročili kolonizatorji v času posrednega vladanja. Prek posredne uprave so delali družbene in gospodarske razlike med severom in jugom. V Ugandi so favorizirali etnično skupino Baganda, ki je živela na jugu v kraljestvu Buganda. Skupina Baganda je bila politično, ekonomsko in socialno privilegirana. Omogočili so jim vse, od izobrazbe do delovnih mest in denarne pomoči. Povzdignili so jih v družbeno elito Ugande. S tem so se zamerili prebivalcem severa, predvsem etničnima skupinama Ačoli in Lango. Sever je na račun juga nazadoval v vseh pogledih. Neenakomeren razvoj dežel in naklonjenost prebivalcem juga sta etnične skupine na severu primorala iskati uspeh v vojski. To je imelo velike posledice v prihodnosti. Razvoj juga in propadanje severa sta še poglobila etnične in regionalne konflikte. Angleški misijonarji so povzročili verske konflikte. V času kolonializma je v Ugandi vladalo rivalstvo med angleškimi protestanti in francoskimi katoliki. Posledica tega rivalstva je bila ta, da so Britanci kasneje odstavili kralja, ki je bil protestant, in ga zamenjali s katoličanom. Sledili so boji, in prepad med etničnimi skupinami ter severom in jugom se je še povečal. V zadnjih dvajsetih letih so še narasle razlike med severom in jugom, vzroki pa so vojaška politika, dolgotrajna revščina in družbeno-ekonomske razlike. Konflikt na severu Ugande še traja, njegova posledica pa je fenomen »dva naroda, ena država«, stvaritev kolonializma.

Nacionalno gibanje v obeh državah se je bojevalo znotraj nejasno začrtanih meja svoje domovine. Hote ali nehote sta se morali tako Ruanda kot Uganda opirati na dediščino kolonializma. Ena od dediščin so tudi meje kolonij, ki so jih na zemljevidu začrtali kar z ravnilom. Ni bilo pomembno, ali v državi živi le ena, številčna etnična skupina ali pa več etničnih skupin, ki niso nujno vedno v medsebojnem sožitju. S tem, ko so etnične skupine med seboj pomešali in jim začrtali umetne meje, so kolonialisti povzročili nevarnost etničnega konflikta. Ti konflikti pa so privedli do napadov na lastno civilno prebivalstvo, etničnih čiščenj in genocida.

Vse omenjene posledice kolonializma so se pokazale v obdobju dekolonizacije. Novim, zdaj neodvisnim državam so kolonialne sile zapustile nedokončane, slabe gospodarske, družbene, politične in kulturne strukture. Lahko torej povzamemo, da je negativnih posledic kolonializma, v celotnem pregledu obeh etničnih konfliktov, občutno več kot pozitivnih. Z vso to negativno zapuščino pa se Ruanda in Uganda, tako kot druge nekdanje kolonije, nista znali pravilno spoprijeti, kar ju je potisnilo v etnične konflikte v postkolonialni dobi. Na kratko, sklenemo lahko, da je kolonializem eden od vzrokov za etnične konflikte v Afriki 20. in 21. stoletja.

Kolonializem je, kot smo videli na primerih Ruande in Ugande, vir številnih novih družbenih konfliktov. Namreč etnična razcepljenost je v postkolonialnih državah prej pravilo kot izjema. Mnogi od vzrokov za tako stanje še ne bodo kmalu odpravljeni, kajti posledice kolonialne nadvlade so globoke in dolgotrajne.

8. SEZNAM LITERATURE

Samostojne publikacije

1. Ali, M. Taiser; Matthews, O. Robert (1999): *Civil Wars in Africa: Roots and Resolution*. Montreal & Kingston, London, Itaha: McGill-Queen's University Press.
2. Ball, Howard (1999): *Prosecuting war crimes and genocide – the Twentieth-century Experience*. Kansas: University Press of Kansas.
3. Castle, Gregory (2001): *Postcolonial Discourses – An Anthology*. UK: Blackwell Publishers Ltd.
4. Fetter, Bruce (1979): *Colonial Rule in Africa – Readings from Primary Sources*. London: University of Wisconsin Press.
5. Flere, Sergej (2001): *Sociologija*. Maribor: Pravna fakulteta.
6. Gardels, Nathan (1997): *The Changing Global Order*. Massachusetts: Blackwell Publishers Inc.
7. Harden, Blaine (1990): *Africa: Dispatches from a Fragile Continent*. Boston: Houghton Mifflin Company.
8. Horowitz, Donald (1985): *Ethnic Group in Conflict*. Berkley and Los Angeles: University of California Press.
9. Južnič, Stane (1980): *Kolonializem in dekolonizacija*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
10. Južnič, Stane (1993): *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Kapušcinski, Ryszard (1998): *The Shadow of the Sun*. England: Penguin Books.
12. Ki-Zebro, Joseph (1977): *Zgodovina črne Afrike*. Ljubljana: Založba Borec.
13. Mamdani, J. (1983): *Imperialism and Fascism in Uganda*. London: Heinemann.
14. O. Barry, Nicholas (1997): *War and the Red Cross: The unspoken Mision*. New York: St. Martin's Press.
15. Okuku, Juma (2002): *Ethnicity, State Power and Democratisation Process in Uganda*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet.
16. Prunier, Gerard (1995): *The Rwanda Crisis: History of a Genocide*. London: Hurst & Company.
17. Reverte, Javier (1998): *Vagabundo en Africa*. Barcelona: Circulo de Lectores.

18. Reyna, S.P. , Downs, R.E., ur. (1999): *Deadly developments: Capitalism, States and war (war and society;v.5)*. USA: University of New Hampshire, Durham.
19. R. Feil, Scott (1998): *Preventing Genocide*. New York: Cernagie Corporation.
20. Savnik, Dušan (1960): *Afrika včeraj in danes*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
21. Stanovnik, Janez (1960): *Prepad med razvitimi in nerazvitimi deželami in vprašanje ekonomskega in družbenega razvoja v današnjem svetu*. Ljubljana: Zveza delavskih in ljudskih univerz Slovenije.
22. Türk, Danilo (1984): *Načelo neintervencije v mednarodnih odnosih in v mednarodnem pravu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
23. Vanderweff, Corrine (1996): *Kill the Neighbor*. Pacific Press.
24. Verbinc, France (1982): *Veliki slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Članki v revijah in zbornikih

25. Cankarjeva Založba (1988): *Leksikon Cankarjeve založbe – nova izdaja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
26. Eriksen, H. Thomas (1997): *Ethnicity, Race, Class and Nation V: Montserrat* Guibernau, John Rex (ur.): *The Ethnicity Reader. Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Polity Press. Cambridge, 33-42.
27. Grizold, Anton (1998): Uvod. V. Mitar, Miran Sotlar, Andrej (ur.) *Nacionalna varnost in medetnični konflikti v Republiki Sloveniji*. Zbornik raziskovalnega projekta, Visoka policijska – varnostna šola, 13-21.
28. HRR: *The Human Rights Record (1986-1989): Uganda*. London: Amnesty International.
29. HRW- Human Rights Watch (1999): *Hostile to Democracy: The Movement System and Political Repression in Uganda*. Wahington, London, New York.
30. Kaufman, J. Stuart (1996): *An International Theory of Inter-ethnic War*. *Review of International Studies* 22, 149-171.
31. Kordič, Barbara (2005): *Socialna pedagogika v službi razvoja tretjega sveta - primer vodenja projekta v ruralni Ugandi*. *Socialna Pedagogika* 9(4), 515-536.
32. Krock, Joan. B. (2005): *Briefing on the Conflict in Uganda: Hope for a Negotiated Solution*. Washington: Institute for Peace and Justice.

33. Lunn, John (2006): *The African Great Lakes Region: An End to Conflict?*. London: House of Commons Library.
34. Ogorevc, Blaž (2003): *Gospodar vseh živali na zemlji - Idi Amin Dada Oumee*. Mladina 34, 46-47.
35. Rizman, Rudi (1991): Teoretske strategije v študijah etnonacionalizma. V Rizman, Rudi (ur.): *Študije o etnonacionalizmu*. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt, 15-38.
36. Ryan, Stephan (1990): *Ethnic Conflict and International Relations*. Aldestat
37. Šehić, Denis; Šehić Demir (2006): *Atlas Afrike*. Ljubljana: Dnevnik.
38. VODEB, Larisa (2002): Priskevek teorij etničnosti k obravnavi etničnih konfliktov - magistrsko delo, 46-88. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Viri

Internet 1: Merdith, Martina (2005): Agathe Habyarimana.

Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Agathe_Habyarimana (5.januar 2007).

Internet 2: The World Factbook (2007): Uganda People- Religions.

Dostopno na <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ug.html> (24. januar 2007).

Internet 3: Uganda Conflict Action Network (2006): The Conflict – Key Actors, Terms and Acronyms in the War in Northern Uganda.

Dostopno na <http://www.ugandacan.org/glossary.php> (27. januar 2007).

Internet 4: International Medical Corps (2006): Peace talks hope for northern Uganda, but crisis is far from over.

Dostopno na <http://www.imc-la.com/index.shtml> (3. januar 2007).

Internet 5: OTUNNU, Ogenga (2002): Causes and consequences of the war in Acholiland. Dostopno na <http://www.c-r.org/our-work/accord/northern-uganda/causes-dynamics.php> (20.september 2006).